

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARI İLE
TİCARİ BANKALARIN FON TOPLAMA
VE KULLANDIRMA YÖNTEMLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

RAMAZAN GÜLER

**İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANSMAN BİLİM DALI**

ARALIK 2014

**TÜRKİYE’DE KATILIM BANKALARI İLE TİCARİ BANKALARIN FON
TOPLAMA VE KULLANDIRMA YÖNTEMLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

Ramazan GÜLER

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANSMAN BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ARALIK 2014

Ramazan GÜLER tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE KATILIM BANKALARI İLE TİCARİ BANKALARIN FON TOPLAMA VE KULLANDIRMA YÖNTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı Finansman Bilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof.Dr.Nevzat AYPEK

İşletme Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Başkan: Prof.Dr.Kürşat YALÇINER

İşletme Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Doç.Dr.Rafet AKTAŞ

İşletme Anabilim Dalı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 23 / 12 / 2014

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hikmet KAVRUK
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ramazan GÜLER

23 / 12 / 2014

TÜRKİYE’DE KATILIM BANKALARI İLE TİCARİ BANKALARIN FON TOPLAMA VE KULLANDIRMA YÖNTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

(Yüksek Lisans Tezi)

Ramazan GÜLER

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Aralık 2014

ÖZET

Dünyada “İslâmi bankalar” olarak adlandırılan ve başlangıcı 1960’lı yıllara dayanan faizsiz bankalar, Türkiye’de 1983’ten 2005 yılı sonuna kadar “Özel Finans Kurumları” olarak hayatını sürdürmüş, 19.10.2005 tarihli 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile de banka statüsü kazanarak 2006’dan itibaren “Katılım Bankası” adı altında faaliyetlerini sürdürmektedirler. Katılım bankacılığı toplumda faiz hassasiyeti olan kesimlerin tasarruflarını ekonomiye kazandırmayı ve benzer nitelikteki yabancı fonların ülkeye girişine aracı olmayı amaçlamaktadır. Bu sebeple geleneksel bankacılıktan farklı olarak kendisine has, hatta Türk Katılım Bankacılığında islami kuralları dayanak kabul eden uygulamaları bulunmaktadır. Türk bankacılık sisteminde üçüncü bir bankacılık türü olarak yerini alan Katılım Bankaları, sektöre dâhil olduğundan bu yana hızlı gelişimini ve kârlılığını devam ettirmektedir. Günümüz Türk bankacılık sisteminde dört adet katılım bankası bulunmaktadır. Bu bankalar 2005 yılından itibaren kriz dönemleri dâhil kârlılıklarında sürekli gelişme kaydetmişler ve geleneksel bankacılık ile rekabet edebilir seviyelere ulaşmışlardır. Bu çalışmada, katılım bankalarının ve ticari bankaların fon toplama ve kullandırma yöntemlerinin Türk Bankacılık Sektöründeki paylarını ortaya koymak ve bu bağlamda özellikle katılım bankalarınca geliştirilen yeni yöntemlerin ve bu kapsamda Sukuk’un kabulü ve gelişiminin ortaya konması amaçlanmıştır. Sukuk çift yönlü kullanımından dolayı seçilmiş olup; Sukuk yöntemiyle fon temini ve fon kullandırılması açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmanın ilk bölümünde katılım bankalarının ve ticari bankaların fon toplama ve kullandırma yöntemleri hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde katılım bankalarının ve ticari bankaların fon toplama ve kullandırma yöntemleri karşılaştırılmıştır. Son bölümde ise katılım bankalarının ve ticari bankaların fon toplama ve kullandırma yöntemlerinin değerlendirilmesi ve yeni enstrüman olan sukukun kullanımı ve gelişimi dikkate alınmıştır.

Bilim Kodu : 1153
Anahtar Kelimeler : Banka, Sukuk
Sayfa Adedi : 72
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Nevzat AYPEK

COMPARISON OF COMMERCIAL BANKS IN TURKEY WITH THE
PARTICIPATION BANK FUND COLLECTION AND UTILIZATION METHOD

(M. Sc. Thesis)

Ramazan GÜLER

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

December, 2014

ABSTRACT

In the world " Islamic banks" called and the start of the interest-free banks based on the 1960 , 1983, until the end of 2005 in Turkey " Special Finance Houses " as has continued its life , with the 19.10.2005 dated 5411, also winning bank status in 2006 ' from " participation banks" continue their activities under the name. To gain the participation banking sector savings into the economy of the interest rate sensitivity in the community and aims to be the vehicle of a similar nature to the entry of foreign funds . Therefore, unlike conventional banking from its unique , even the rules of Islamic banking in Turkey Accession has accepted the applications support. A third type of banking as replacing the participation banks in the Turkish banking system , is involved in the industry continues its rapid growth and profitability since . Today there are four participation banks in the Turkish banking system. These banks have made steady improvement in profitability since 2005, including in times of crisis and have reached competitive levels with traditional banking. In this study, participation banks and funds of commercial banks to collect and reveal their shares in the Turkish Banking Sector utilization methods and in this context, especially the participation of banks developed new methods and aimed to set out in this context the adoption of the Sukuk and development. Sukuk is chosen because of its dual use; Funding methods and the sukuk will be explained to be disbursed funds. Fund the participation of banks and commercial banks in the first part of the study are given information about the collection and utilization methods are . Participation banks in the second part of the study and collection of funds, commercial banks and utilization methods were compared. Evaluation and the use and development of a new instrument of sukuk last chapter, the participation banks and commercial banks' fund-raising and utilization methods are considered.

Science Code : 1153
Key Words : Banks, Sukuk
Page Number : 72
Supervisor : Prof. Dr. Nevzat AYPEK

TEŞEKKÜR

Çalıőmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren, kıymetli tecrübelerinden faydalandığım çok değerli hocam Prof. Dr. Nevzat AYPEK'e. Hayatımın her anında destekleriyle beni hiç bir zaman yalnız bırakmayan çok değerli aileme teőekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. KATILIM BANKALARI VE TİCARİ BANKALAR	3
2.1. Katılım Bankaları.....	3
2.1.1. Katılım bankalarının tanımı	3
2.1.2. Katılım bankalarının işlemleri	5
2.1.2.1. Fon toplama yöntemleri	5
2.1.2.1.1. Cari hesaplar.....	5
2.1.2.1.2. Katılma Hesapları.....	7
2.1.2.2. Fon kullandırma yöntemleri.....	11
2.1.2.2.1. Cari hesaplarda toplanan fonların kullanımı	11
2.1.2.2.2. Katılma hesaplarında toplanan fonların kullanımı	13
2.2. Ticari Bankalar.....	30
2.2.1. Ticari banka tanımı	31
2.2.2. Ticari bankaların işlemleri	32
2.2.2.1. Fon toplama yöntemleri	32
2.2.2.1.1. Mevduat toplamak.....	32
2.2.2.1.2. Merkez bankası kredileri.....	37

Sayfa

2.2.2.1.3. Repo ve ters repo.....	38
2.2.2.1.4. Eurodolar borçlanmalar.....	39
2.2.2.1.5. Tahvil ihracı.....	40
2.2.2.2. Fon Kullandırma yöntemleri.....	41
2.2.2.2.1. Cari hesap kredisi.....	41
2.2.2.2.2. İskonto ve iştirak kredisi.....	42
2.2.2.2.3. Mal karşılığı kredi.....	44
2.2.2.2.4. Pay senedi ve tahvil karşılığı kredi.....	44
2.2.2.2.5. Ticari vesaik mukabili kredi.....	45
2.2.2.2.6. Kıymetli maden ticareti ve ticari emtia piyasası işlemleri.....	45
2.2.2.2.7. Leasing.....	46
2.2.2.2.8. Diğer İşlemler.....	49
3. FON SAĞLAMA VE KULLANDIRMA YÖNTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	51
3.1. Fon Toplama Yöntemlerinin Karşılaştırılması.....	51
3.1.1. Cari hesaplar / Vadesiz mevduat hesapları.....	51
3.1.2. Katılım hesapları / Vadeli mevduat hesapları.....	51
3.2. Fon Kullandırma Yöntemlerinin Karşılaştırılması.....	52
3.2.1. Cari hesaplarda / Vadesiz mevduat hesaplarında toplanan fonların kullandırılması.....	52
3.2.2. Katılma hesaplarında / Vadeli mevduat hesaplarında toplanan fonların kullanımı.....	52
3.2.3. Mudaraba.....	53
3.2.4. Muşaraka.....	53
3.2.5. Murabaha.....	53
3.2.6. Taksitli satış / Mal karşılığı kredi.....	53
3.2.7. Kira akdi-icara / Leasing.....	54

Sayfa

3.2.8. Döviz alım-satımı	54
3.2.9. Mal karşılığı olan vesaik'in alım-satımı yoluyla fon kullandırma / Mal karşılığı kredi.....	54
3.2.10. Akreditif işlemleri.....	55
3.2.11. Teminat mektupları.....	55
3.2.12. Ticari senetler ve çekler.....	56
3.2.12.1. Ticari senetler.....	56
3.2.12.2. Çek	56
3.2.13. Sukuk (Kira sertifikası).....	57
4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KATILIM BANKALARININ VE TİCARET BANKALARININ FON SAĞLAMA VE KULLANDIRMA YÖNTEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	59
5. SONUÇ.....	67
KAYNAKÇA.....	69
ÖZGEÇMİŞ	72

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.1. Ülkelere göre dağıtılmış yurtdışı sukuk ihraçları	64
Çizelge 4.2. Ülkelere göre dağıtılmış yurtiçi sukuk ihraçları	65
Çizelge 4.3. Ülkelere göre dağıtılmış toplam sukuk ihraçları	66

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Varlık kiralama şirketinin işleyişi.....	26
---	----

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e.	Adı Geçen Eser
BDDK	Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurulu
BK	Bankacılık Kanunu
B.k.n.z.	Bakınız
B.Y.	Bankalar Yasası
CP	Commercial Paper
DHMİ	Devlet Hava Meydanları İşletmeleri
DMO	Devlet Malzeme Ofisi
ECP	Euro Commercial Paper
EFT	Elektronik Fon Transferi
FB	Faizsiz Bankacılık
FES	Faizsiz Ekonomik Sistem
GES	Gelire Endeksli Senet
KB	Katılım Bankaları
KBB	Katılım Bankaları Birliği
KIYEM	Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü
KİT	Kamu İktisadi Teşekkülü
KZO	Kar Zarar Ortaklığı
ÖFK	Özel Finans Kurumları
SPK	Sermaye Piyasası Kurumu
TB	Ticari Bankalar
T.C.M.B	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TPAO	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TTK	Türk Ticaret Kanunu
VKŞ	Varlık Kiralama Anonim Şirketi

1. GİRİŞ

Dünya ekonomik sisteminde hâkim bankacılık anlayışının bir alternatifi olarak ortaya çıkan faizsiz bankacılık tüm Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de dikkat çeken bir gelişme göstermiştir. Kırk yıllık faaliyet süresinde katılım bankacılığı finansal veriler bağlamında önemli büyüme gerçekleştirmiş ve gösterilen ilgiyi hak etmiştir. Bu çalışmada, katılım bankaları ve ticari bankaların fon toplama ve kullandırma yöntemleri karşılaştırılmıştır. Faizsiz bankacılığın son dönemdeki yeni enstrümanı olan sukuk incelenmiştir. Katılım bankacılığına ilişkin farkındalığı arttırmaya yönelik hazırlanan bu ve benzeri çalışmalar arttıkça konunun layık olduğu yere ulaşacağına inancım sonsuzdur.

2. KATILIM BANKALARI VE TİCARİ BANKALAR

2.1. Katılım Bankaları

Katılım bankalarının tanımı, fon toplama ve fon kullandırma işlemleri şu şekildedir.

2.1.1. Katılım bankalarının tanımı

Katılım bankaları, dini sebeplerle faizden uzak kalmak isteyen tasarruf sahiplerinin, modern bankacılık hizmetlerini kullanarak faizsiz olarak çalışan kuruluşlarda tasarruflarını değerlendirmek istemeleri sonucu ortaya çıkan kuruluşlardır.¹

Diğer bir deyişle, islami ilkelere bağlı tasarruf sahiplerinin faizden kaçınarak mevcut tasarruflarını ekonomiye yönlentmelerini sağlayan kuruluşlara faizsiz bankalar denilmektedir.

Katılım bankası, sermayesine ilaveten yurt dışından ve yurt içinden özel cari hesaplar ve kâr ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayıp ekonomiye fon tahsis etmek amacıyla faaliyet gösteren ve toplanan fonları mevzuatında belirtilen usullerle, her türlü zirai, ticari faaliyetlerin ve hizmetlerin finansmanında, ortak yatırımlarda, yurtdışı teminat mektubu verilmesinde, ihracat ve ithalatın finansmanında, yatırımlara ilişkin ekipmanların temin edilip, firmalara taksitle satılması veya kiraya verilmesi gibi hususlarda kullandırabilen mali kuruluştur.²

Faizsiz bankacılık bir diğer adıyla İslam bankacılığı, islami ilkelere göre, esas olarak faizsiz çalışan bankacılık anlamına gelmektedir. Faiz yasağı İslam bankacılığının temel özelliğidir.³

Burada önem arz eden nokta; her İslam bankası faizsiz bankadır ama her faizsiz banka İslam bankası değildir. İslam bankacılığı; islam'ın koyduğu ve teyit ettiği prensipler çerçevesinde banka işletmeciliği yapmak şeklinde tanımlanabilir.⁴

¹ Battal, A. (1989). *Özel Finans Kurumları*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 1.

² Özel Finans Kurumlarının Kurulmasına ilişkin 16.12.1998 gün ve 83/7506 Sayılı Kararname

³ Aypek, N. (1988). *Türk Sermaye Piyasasında Özel Finans Kurumlarının Yeri ve İşleyişi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master Tezi, Ankara, 52.

Faiz, İslam prensiplerine göre yasaklanmıştır. Ödünç verilen paranın belli bir süre sonunda önceden belirlenmiş bir faiz geliri doğurmasına islami esaslara göre riba denir. Bu sebeple belirli bir faizle mevduat kabul eden ve ödünç para veren bir bankacılık islami prensiplere aykırı sayılmaktadır.⁵

Bir islami bankanın faaliyetlerinde islam kuralları esas alındığından, yatırım davranışının yönlendirilmesinde aşağıdaki dört kurala titizlikle uyulmaktadır.⁶

- Faize dayanan işlemler (riba) yoktur,
- Spekülasyon içeren ekonomik faaliyetler yapılmaz,
- Kazançlara islami bir vergi (zekat) uygulanır,
- İslam'ın yasakladığı mal ve hizmetlerin üretimi (haram) finanse edilmez.

Bu amaçla katılım bankalarına; modern bankacılığın faiz getirisini benimsemeyen tasarruf sahiplerinin, yurtiçinde ve yurtdışında tutmakta oldukları tasarruflarının ekonomiye, üretime v.b. katılımını sağlayan aracı kurumlarda denilebilir.

Katılım bankalarının hukuki statüsü 1985'te tamamlanmıştır. Bundan sonra 1999'da ve 2001'de bu hukuki statüde bazı değişiklikler yapılmıştır. "19 Aralık 1999 tarih ve 4491sayılı 4389 sayılı B.Y.'nı değiştiren yasa, katılım bankalarını kaldırmış ve bu kuruluşların gereklerini yerine getirmek koşuluyla Ticari Bankalara dönüşebileceğini hükme bağlamıştır."⁷

Son olarak 2005'te hazırlanan yasa tasarısının 5411 sayılı Bankacılık Kanunu olarak 19 Ekim 2005 tarihinde kabul edilmesi suretiyle 1 Kasım 2005 tarihli 25983 sayılı resmi gazete yayınlanması hukuki düzenlemelere ilişkin son noktayı koymuştur. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir.⁸

⁴ Akın, C. (1986). *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, Ankara: Kayıhan Yayınevi, No:21, s:110.

⁵ Aypek, N. *a.g.e.* s.52.

⁶ Tunay, K. B. (2005). *Finansal Sistem Yapısı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi*, İstanbul: Birsen Yayınevi, s.327.

⁷ Parasız, İ. (2000). *"Modern Bankacılık" "Teori ve Uygulama"*, İstanbul: Banksis Yayınları, No:82, s.33-34.

⁸ Özdemir, F. S. ve Özulucan, A. (2010). *Katılım Bankacılığı*, İstanbul: Türkmen Kitapevi, s.15-16.

2.1.2. Katılım bankalarının işlemleri

Katılım Bankalarının Sermaye Yapısı 20.09.2001 tarih ve 24529 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Özel Finans Kurumlarının Kuruluşu ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik” de tanımlanmıştır.

İslami esaslara göre faaliyet gösteren Katılım Bankalarının fon toplama ve fon kullandırma işlemleri şu şekildedir.

2.1.2.1. Fon toplama yöntemleri

Katılım bankaları tasarruf sahiplerinden cari hesaplar ve katılma hesapları iki yöntemle fon toplarlar.

Katılım bankalarının temelini kâr/zarar ortaklığına göre uygulanan sistem oluşturur. Fonlar toplanırken kişi veya kuruma belirli bir getiri garantisi verilmez, hatta zarar durumunda dahi zarara ortak olunabileceği belirtilir.⁹

2.1.2.1.1. Cari hesaplar

Katılım bankaların da kişiler ya da işletmeler adına açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen çekilebilen hesaplara cari hesaplar denilmektedir. Bu hesaplar klasik bankaların (Ticari Bankalar) vadesiz mevduat hesaplarına benzerler. Herhangi bir getiri söz konusu değildir.

Diğer bir anlatımla cari hesaplar; Türk lirası ile yabancı para cinsinden açılabilen ve istenildiğinde kısmen ya da tamamen her an çekilebilme özelliği taşıyan, karşılığında hesap sahibine faiz veya her ne nam altında olursa olsun bir bedel ödemeyen fonların oluşturduğu hesap türüdür.¹⁰

Cari hesaplar gerçek ve tüzel kişiler adına “özel cari hesap cüzdanı” karşılığında açılmaktadır. Hesap sahipleri, özel cari hesaplar üzerine çek keşide edilebilir ve ayrıca

⁹ Güneş, A. (2002). *Özel Finans Kurumlarının Performans Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Malatya, s.28.

¹⁰ Takan, M. (2002, Kasım). *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s.14.

gerçek kişiler tarafından açılan hesaplar, 4672 sayılı yasa ile Katılım Bankaları Birliği (KBB) bünyesinde kurulan Güvence Fonu kapsamındadırlar.¹¹

Cari hesapların mevzuattaki tanımı ise şöyledir: Türk Lirası veya yabancı para cinsinden açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan, karşılığında hesap sahibine faiz, kar veya her ne nam altında olursa olsun bir bedel ödenmeyen fonların oluşturduğu hesap türüdür.¹²

Cari hesapların özellikleri şu şeklide özetlenebilir.

- Cari hesaplar vadesizdir ve bu hesaplardaki paralar istenildiği zaman tamamen veya kısmen çekilebilir.
- Türk lirası veya döviz olarak açtırılabilir,
- Nama veya Hamiline yazılı olabilirler.
- Cari hesap sahiplerine hiçbir getiri ödenmez, Cari hesaplar üzerine çek keşide edilebilir.

Cari hesaplarda toplanan fonlar döviz ve TL olarak ayrı ayrı muhasebeleştirilir, Cari hesaplarda toplanan fonların işletilmesinden doğan kâr ve zararı katılım bankaları kendi hesaplarına intikal ettirirler,

Cari hesap sahibine herhangi bir bedel ödenmeyeceği için bu hesapta biriken fonların işletilmesinden doğan kâr ya da zarar kurumun kendi hesabına intikal edecektir.¹³ Cari hesap alacaklıları yatırdıkları fonların tamamı için bu fonu kabul eden katılım bankalarının sermaye ve yedek akçeleri ile cari hesaplar karşılığı aktifleri üzerinde birinci sırada imtiyazlı alacaklıdırlar.

Cari hesaplar bankalardaki vadesiz mevduat hesaplarına büyük ölçüde benzemektedir. Aralarında sadece iki yönden farklılık vardır.

Birincisi vadesiz mevduat TMSF kapsamında olduğu halde, cari hesaplar yapılan yeni düzenleme ile Güvence Fonu kapsamına alınmaktadır.

¹¹ Altaner, S. (2002), *Türkiye'de Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Sektörü İçindeki Yeri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.63.

¹² B.D.D.K. "*ÖFK'larının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik*", 20.09.2001 tarih ve 24529 sayılı Resmi Gazete

¹³ Günal, V. (1984). *Özel Finans Kurumları*, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yay, s.18-19.

İkincisi vadesiz mevduata müdiinin faiz istememesi hali dışında faiz verildiği halde; cari hesaplara hiçbir bedel ödenmez.¹⁴

Cari hesap sahiplerinin bu hesapları açtırmaktan elde ettiği fayda paralarının emin bir şekilde muhafazasını sağlamak ve Katılım Bankalarının sağladığı bankacılık hizmetlerinden yararlanmaktır. Katılım Bankaları ise bu yolla sıfır maliyetli kaynak sağlamaktadırlar.

Bundan başka cari hesapların yedek unsur olma görevlerinden de söz edilebilir. Daha açık bir ifade ile katılma hesaplarından kısa dönemde yüklü para çekilmesi durumunda doğabilecek geçici boşluklar cari hesaplardaki fonlarla doldurulabilecektir.

Cari hesaplar isteğe bağlı geri çekilme özelliği taşımasına rağmen katılım bankaları sürekli olarak cari hesap bakiyesi bulundurlar. Bu bakiye fon olarak kullanılabilirlik özelliğine sahiptir. Bu noktada cari hesaplarda hesap sahiplerinden toplanan fonların ekonomiye kazandırılması sağlanmaktadır. Bu fonlar yatırımların veya ticaretin finansmanında kullanılmak üzere katılım bankaları tarafından ekonomiye yönlendirilir. Başka bir ifade ile cari hesaplarda toplanan küçük tasarruflar değerlendirilerek milli ekonomiye kazandırılmaktadır.

2.1.2.1.2. Katılma Hesapları

Katılma hesapları geleneksel bankalardaki vadeli mevduata benzerler. Katılım hesaplarında yatırım amacı ön plandadır ve katılma hesabı sahibiyle kurum arasında o hesap için kâr / zarar ortaklığı bulunmaktadır.

Burada katılma hesabı : “Kuruma kâr ve zarara katılma hesabı akdi karşılığında yatırılan ve bu fonların kullanılmasından doğacak kâr ve zarara katılma sonucunu doğuran, gerçek ve tüzel kişilerce yatırılan fonlardır.¹⁵

Diğer bir anlatımla faizsiz bankalarda kâr ve zarara katılma hesabı akdi çerçevesinde açılan hesaplara katılma hesabı adı verilir.¹⁶ Birikimini faizsiz bankaya

¹⁴ Altaner, S. *a.g.e.*, s.64.

¹⁵ Battal, A. *a.g.e.*, s.109.

yatırarak katılma hesabı açtıran kişi vade sonunda ne miktarda kâr payı alacağını bilemez. Hesap açtırırken katılım bankasının daha önce hesap sahiplerine ödediği kar payı miktarına bakarak tahmin yürütebilir. Banka topladığı parayı vadelerine göre, 1 ay, 3 ay, 6 ay, 1 yıl ya da daha uzun süreli olmak üzere gruplara ayırır ve benzer hesaplardan gelen paraların oluşturduğu havuza aktarır. Hesap sahibini yatırdığı paranın miktar ve suresine göre bu havuzun sonucuna ortak eder. Banka havuzdaki paranın tamamını bir bütün kabul edip uygun parçalara ayırarak ayrı ayrı muhasebeleştirir ve işletir. Bankanın bu hesapların işletilmesinden doğan kar ve zarardan alacağı pay ilgili ülkenin yönetmelikleri çerçevesinde belirlenir.

Diğer bir deyişle katılma hesabı; Türk Lirası ve yabancı para cinsinden nama yazılı olarak “kâr ve zarara katılma hesabı cüzdanı” karşılığında yatırılan fonların, Katılım Bankalarınınca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş faiz, kâr ve diğer nam altında bir getiri taahhüt edilmeyen, ayrıca anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplardır.

Bu hesapların işleyişinde yatırılan fonların kullanımından gelir sağlanmışsa katılım bankaları %20 pay alır.¹⁷

Burada diğer bir özellik olarak katılma hesapları katılım bankaları tarafından asgari 5 yıl vadeli olmak kaydıyla sözleşme ile belirlenen aylık veya 3 aylık sürelerde hesaba para yatırmaya imkan veren "birikimli katılma hesabı" açılabilir.¹⁸

Katılma hesaplarının unsur ve özellikleri

Katılma hesapları, katılım bankalarının fon toplamada en önemli aracı olan ve bir anlamda sistemin temelini oluşturan hesaplardır.¹⁹

¹⁶ Bk. "(4672 ve 4491 Sayılı kanun ile değişiklik) 4389 Sayılı Bankalar Kanunu, md. 20-6a "Resmi Gazete, Tarih: 18 Haziran 1999, Sayı 23/734.

¹⁷ Aypek, N. *a.g.e.* s.56.

¹⁸ B.D.D.K. "*Özel Finans Kurumlarının Kuruluş Ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik*" 20 Haziran 2003 Tarihli Resmi Gazete Sayı: 25144

¹⁹ Altaner, S. *a.g.e.*, s.65.

Katılma hesaplarını meydana getiren çeşitli unsurlar yer almaktadır. Bu unsurlar;

i. Taraf unsuru: Fona para yatıran gerçek veya tüzel kişi ile bu fonu kabul eden Katılım Bankaları olmak üzere iki taraf öngörülmüştür.

ii. Amaç unsuru: Hesap sahiplerince yatırılan paraların özelliklerine göre birleştirilmesi sonucu oluşturulacak fonun işletilmesinden doğacak kâr ve zarara katılma esaslı maksattır.

iii. Şekil unsuru: Sıhhat şartı olarak, yazılı şekle tabi kâr ve zarara katılma hesabı akdi taraflar arasında akdedilmektedir.

Burada görüldüğü üzere katılma hesabı akdi kendine has unsurları olan bir sözleşme tipidir.²⁰

Katılma hesaplarının özellikleri şu şekildedir;

Katılma hesaplarında ilk bakışta bir ortaklık yapısı hissedilebilirse de gerçekte bir adi ortaklık söz konusu değildir. Bu hesaplarda zarara ortaklık özelliği akdin nihai amacı olmanın dışında, Katılım Bankaları faizsiz ve riske dayalı faaliyet prensiplerinin sonuçlarıdır.²¹

- Katılma hesapları nama yazılı olabilirler.
- Katılma hesapları Türk Lirası veya yabancı para döviz cinsinden açılabilirler.
- Katılma hesapları, katılım bankaları ile hesap sahipleri arasındaki mali ve hukuki ilişkileri düzenleyen ve esasları T.C.M.B.’nce belirlenmiş tek tip “kâr ve zarara katılma hesabı akdi” imzalandıktan sonra açılabilir.
- Katılma hesabı sahibine faiz veya sabit gelir ödenmez, anaparanın aynen geri ödeneceği garantisizdir. Hesap sahibinin talep hakkı ve kurumun mükellefiyeti “birim hesap değerine” tekabül eden miktardadır.
- Katılma hesapları, bir ay, üç ay, altı ay, dokuz ay, bir yıl ve daha uzun vadeli (5 yıla kadar) olarak açılabilir ve vadelerine göre beş gruba ayrılırlar. Her grup kendi içinde bir bütün teşkil eder ve ayrı ayrı muhasebeleştirilir ve ayrı ayrı işletilir.²²
- Katılım bankalarından alacaklı olan üçüncü şahısların katılma hesaplarında biriken fonlar üzerinde herhangi bir talep hakkı yoktur.

²⁰ Battal, A. *a.g.e.* s.137.

²¹ Battal, A. *a.g.e.* s:138.

²² Altaner, S. *a.g.e.* s.66.

Burada mevcut yapılan sözleşmeler dahilinde katılım bankaları, katılma hesaplarının işletilmesinden doğacak bütün masrafları karşılar.

Sözleşme dahilinde katılım bankalarının, katılma hesaplarının işletilmesinden doğacak kârdan veya zarardan alacağı pay % 20 den çok olamaz. Dolayısıyla katılma hesabı sahibinin kar veya zarardan alacağı pay % 80'dir. Katılım bankaları 01.07.2002 tarihinden itibaren katılma hesabının işletilmesinden doğacak kâr ve zarara katılma oranlarını, zarara katılma oranı kara katılma oranının % 50' sinden az olmamak kaydıyla, vade grupları itibariyle Türk Lirası veya yabancı para hesaplar için ayrı ayrı belirleyebilirler. Fakat zarar dolayısıyla hesap sahibinin ödeyeceği miktar yatırdığı fon tutarını aşamaz.²³

Katılma hesabı sahibinin talep hakkı ve katılım bankasının ödeme yükümlülüğü, hesabın ait olduğu vade grubunun, hesabın kapatıldığı tarihte kar göstermesi durumunda o güne kadar hesap sahibince yatırılmış olan tutar kadardır ve hesabın kapatıldığı tarihteki "birim hesap değeri" ile çekilen tutar arasındaki olumlu fark ilgili vade grubuna kâr kaydedilir. Hesabın ait olduğu vade grubunun, hesabın kapatıldığı tarihte zarar göstermesi halinde ise hesap sahibinin talep hakkı ve özel finans kurumunun ödeme yükümlülüğü "birim hesap değeri" kadardır.

Hesabın kapatılması durumunda hesap sahibinin isteyebileceği miktar, hesabın vadesinin bittiği gündeki "birim hesap değeri" kadardır. Daha açık bir deyişle kâr edilmiş ise, hesap sahibine kar payı ödenir. Zarar edilmişse, zarar payı hesaptan düşülür.

Katılma hesapları, katılım bankaları için sermayeden sonra en güvenli kaynaktır. Katılım bankaları kullandıracakları fonlara kaynak sağlamak amacıyla katılma hesaplarında fon toplamaktadırlar. Hesap sahibi ise kâr sağlama amacıyla katılma hesabına para yatırmaktadır. Genel olarak kâr etme ihtimali zarar etme ihtimalinden yüksek olan işlere para yatırılır.

Ayrıca katılma hesapları bu hesaplara belirli bir faiz ödenmemekle beraber, bir tür vadeli mevduat gibi düşünülebilir. Katılım bankaları ve hesap sahibi arasında yazılı bir sözleşme yapılması, katılma hesaplarının da 10 yıllık zaman aşımına tabi olması, katılma

²³ Altaner, S. *a.g.e.* s.67.

hesabı sahipleri lehine tahakkuk ettirilen gelirlere vergi uygulaması açısından mevduat geliri sayılabilir.

2.1.2.2. Fon kullandırma yöntemleri

Katılım bankalarının fon kullanımı cari hesaplarda toplanan fonların kullanımı ve katılma hesaplarında toplanan fonların kullanımı şeklindedir.

2.1.2.2.1. Cari hesaplarda toplanan fonların kullanımı

Cari hesaplarda toplanan fonların kullanımı aşağıdaki gibidir.

Plasman

Katılım bankaları, özel cari hesaplarda toplanan fonlardan yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesinden sonra kalan kısmının % 25'ine tekabül eden tutarda, kasa, bankalar ve diğer katılım bankalarında likidite bulundurmamak zorundadırlar.

Cari hesaplarda biriken fonların kullandırılması: Bu hesaplarda biriken fonlardan katılım bankaları kanununda belirtilen oranlarda blokaj ayrıldıktan sonra geri kalan bölümünün % 50'si gerçek ve tüzel kişilere bir yıldan uzun vadeli olarak, geri kalan kısmı en çok 12 ay vadeli olmak üzere ticari işleri finanse etmek için kullandırılabilir.

Kullandırılan fonun en az %80'i vadesinde aynen tahsil edilir; en çok %20'si ile "kâr ve zarar katılma yatırım akdi" hükümleri uyarınca fonu kullanan gerçek veya tüzel kişinin kar ve zararına iştirak edilir. Kâr ve zarara katılma yatırım akdinde katılım bankasının kâr ve zarardan alacağı pay ve gerekirse alacağı teminatlar açıkça gösterilir.²⁴

Bu hesaplarda biriken dövizler ayrıca Türk bankaları nezdinde veya uluslararası para ve ticaret piyasalarında da kullanılabilir. Katılım bankalarının cari hesaplardan bir gerçek veya tüzel kişiye kullandırabilecekleri azami fon tutarı, bankanın öz kaynaklarının % 10'u ile sınırlıdır.

²⁴ Arabacı, N. (2007). *Katılım Bankalarının Türkiye'de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, s.44.

Görülüyor ki cari hesaplarda biriken fonların bir bölümü, bir anlamda bloke tutulmaktadır. Bu husus bankalardaki mevduatın kullanım tarzı ile benzerlik göstermektedir. Katılım bankaları da bankalar gibi kasalarında disponibl değer bulundurmamak durumundadır.

TCMB'nda nakit olarak tutulacak diğer bölüm ise bankaların ayırmak zorunda oldukları mevduat munzam karşılığına benzemektedir.

Hizmet işlemleri

Cari hesaplar bankalardaki vadesiz mevduat hesapları ile çok büyük benzerlikler göstermektedir. Bu hesaplardan sahiplerine herhangi bir ad altında bir menfaat sağlanamaz. Ancak cari hesap sahipleri bu hesaplar sayesinde katılım bankalarının sunduğu çeşitli bankacılık hizmetlerinden yararlanabilirler. Yararlanılabilecek başlıca hizmetleri şöyle sıralamak mümkündür.

Cari hesap sahiplerine çek karnesi verilebilir ve cari hesaplar üzerine sahipleri tarafından çek keşide edilebilir.

Cari hesap sahipleri hesaplarından başka bir yere havale çıkarabilir yada EFT gerçekleştirebilirler. Yine aynı şekilde cari hesap sahipleri adına gelen paralar bu hesaplara kaydedilir. Cari hesap sahipleri internet bankacılığı hizmetinden de yararlanabilmektedirler.

Cari hesap sahipleri borçlu oldukları senetlerin bedellerini cari hesaplardan ödeyebilirler ve aynı şekilde tahsile verdikleri senetlerin bedelleri de cari hesaplara kaydedilir.

Cari hesaplardaki fon tutarı karşılık gösterilerek cari hesap sahibine teminat mektubu verilebilir, fon kullandırılabilir.

2.1.2.2.2. Katılma hesaplarında toplanan fonların kullanımı

Katılma hesaplarında biriken fonların TCMB'nca belirlenen kısmının ayrılmasının ardından kalan kısmı üretim desteği, bireysel finansman desteği, kâr zarar ortaklığı yatırımı, finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin alım satımı yöntemlerden her hangi biriyle gerçek ve tüzel kişilere ticaret ve yatırımların finansmanı amacıyla kullanılır. Gerçek ve tüzel kişilere bu yöntemlerle kullanılamayan ve dolayısıyla atıl kalan katılma hesabı fonları bankalarda mevduat olarak tutulabilir.

Katılım bankaları, üç aydan kısa vadeli olmamak kaydıyla, ilgili yönetmelikte belirtilen vade gruplarına bağlı kalmaksızın önceden belirlenmiş projelerin finansmanı için ve münhasıran o işe tahsis edilmek üzere müstakil hesaplarda fon toplamak suretiyle özel fon havuzları oluşturabilir. Bu şekilde toplanan fonlara ait katılma hesapları, vadeleri itibariyle ve diğer hesaplardan bağımsız olarak ayrı hesaplarda işletilir ve toplanan fonlardan diğer vade gruplarına aktarma yapılamaz.

Özel fon havuzları, sektör veya kullandırım yöntemi bazında oluşturulamaz ve toplanacak fonların münhasıran kullanılacağı proje ile finansman süresi önceden belirlenir. Özel fon havuzları ile ilgili olarak, oluşturulmasını izleyen on beş gün içinde ve üçer aylık dönemler itibariyle Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumuna bilgi verilir. Özel fon havuzu kurmak üzere BDDK'ya verilecek başvuru dilekçesine, finansmanı sağlanacak projeye ilişkin olarak, finansman süresi dahil olmak üzere detaylı bilgi içeren fizibilite raporunun eklenmesi gereklidir. BDDK, gerekli göreceği ilave bilgi ve belgeleri isteyebilir. Finansman süresinin sonunda özel fon havuzu tasfiye edilir.

Mudaraba

Tarihi İslamiyet öncesine uzanan mudaraba, Avrupa'daki komandit şirket tipine benzeyen eski bir ticaret şeklidir. Taraflardan birinin sermaye değerinin de emeğini ortaya koyarak kurmuş oldukları güvene dayalı bir ortaklık olan mudaraba, özel sektörün kredi ihtiyacını karşılamak üzere kurulan ortaklık şeklidir.²⁵

²⁵ Akbulak, Y. ve Özgüç, E. (2004, Kasım-Aralık). **Alternatif Finansman Yöntemi Olarak İslami Finansal Araçlar ve Türkiye'de Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler.** *Aktive Bankacılık ve Finans Dergisi*, 39, 3.

Müslüman iktisatçılar faize karşı temel alternatif olarak kâr ve zarar ortaklığı (KZO) sistemi üzerinde durmaktadırlar. KZO veya mudaraba islami prensiplere de uyan güçlü bir mekanizmadır. Faizsiz ekonomik sistem (FES); bünyesine uygun optimal başka sistemlerle değiştirilebilmekle beraber, başka metotlarla desteklenmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Bu nedenle, KZO modern iktisadın FES de, klasik bankacılığın faizsiz bankacılık (FS) dönüştürülmesinde faizin yerine öngörülen temel düzenleme olduğundan bu kurumun işleyişinin iyice kavranması gerekmektedir.²⁶

Mudaraba esas olarak, "bir tarafın emek bilgi ve tecrübe diğer tarafın ise sadece sermaye koyarak yürüttükleri bir faaliyet türüdür". Diğer bir ifade ile iki taraf arasındaki emek ve sermaye esaslı gerçekleştirilen anlaşma veya şirkettir.

Mudarabanın temel özellikleri²⁷:

1. Sermaye sahibi olan kişi ile emeğini, bilgi ve tecrübesini ortaya koyan kişinin kâra ortak olmaları,
2. Tarafların kâr paylarının belirli bir (maktu) olmaması, kârın taraflar arasında önceden belirlenmiş bir oranda bölünmesi,
3. Zararın tamamen sermayedara ait olması,
4. Sermayenin emeği koyan tarafından yönetilmesi,
5. Sermayedarın ise sadece denetim yetkisine sahip olmasıdır.

Bu şartlar altında yapılan mudaraba'da sermayesini ortaya koyan kişiye rabbu'l-mal ya da sahibu'l mal, emek ve tecrübesini ortaya koyan kişiye ise mudarib denilmektedir.²⁸

Faaliyeti yöneten ne, anaparayı geri ödemeyi, ne de belirli bir ek gelir sağlamayı taahhüt edemez.

Faaliyet sonucunda zarar edilmişse, bu zarar tamamen sermayeyi koyan tarafa aittir. Mudarib zarara katılmaz, mudarib'in tek kaybı kâr sağlanamadığında emek, bilgi ve

²⁶ Akın, C. *a.g.e.*, s.63.

²⁷ Akgüç, Ö. (1992). *100 Soruda Türkiye'de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek yayınevi, s.164.

²⁸ Bayındır, S. (2005). *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*, İstanbul: Rağbet Yayınları, s.105.

tecrübesi karşılığında hiçbir şey alamamış olmasıdır. Açık bir kusur veya ihmal sonucu doğan zarardan mudarib sorumludur.”²⁹

Mudarabada sermayedarın kâr payı önceden kesin ve belirli olmadığı gibi zarar da tamamen sermayedara ait olduğundan, bu işlemde sermayedar faaliyetin kârlılığını daha iyi değerlendirmek, kaynakların kullanımın yakından izlemek durumundadır.³⁰

Muşaraka

Muşaraka, bir işletmenin sermayesine katılma, şirkete ortak olmadır. Bu faaliyet türü, esas olarak hem sermayede hem de yönetiminde ortaklığı öngörür. Sermayedar (banka), bir işletmeye sermaye koyar, ortak olur, kâr veya zararı paylaşır. Muşarakanın mudarabadan farkı, mudarabada bir yanda etkin olmayan sermayedar, diğer yanda emeğini, çalışmasını ortaya koyan aktif bir girişimci olduğu halde; muşaraka hem sermayedarın hem de girişimcinin (emek sahibinin) etkin olduğu bir ortaklıktır.³¹

Diğer bir deyişle muşarakada hem sermaye, hem yönetim ortaklığı söz konusudur. Taraflardan birinin yönetime katılmak istemediği durumlarda, yönetimi üstlenen taraf için karın, belirli bir oranı, yönetici ücreti olarak saptanır. Kârdan bu ücret düşüldükten sonra kalan tutar, taraflar arasında sözleşme ile belirlenmiş oranlar dahilinde paylaşılır.³² Ayrıca mudarabada mali zararın sermayedarlara ait olmasına karşılık, müşarakada zarar, taraflar arasında paylaşılmaktadır.

Muşarakada faaliyet sonucu zarar ise, zararda paylaşım oranı sabittir. Tarafların koyduğu toplam sermayenin faaliyette kullanılan toplam sermayeye bölünmesi sonucu zarar paylaşım oranı bulunur. Kârda serbestlik burada tanınmamaktadır.³³

²⁹ Altaner, S. *a.g.e.* s.54.

³⁰ Akgüç, Ö. *a.g.e.*, s.164.

³¹ Akgüç, Ö. *a.g.e.*, s. 166.

³² Altaner, S. *a.g.e.*, s. 54.

³³ Aypek, N., *a.g.e.*, s.65.

Muşarakanın hükümleri:

Konu ve süresi; iştiğal sahası için herhangi bir sınırlama yoktur. Özel olabileceği gibi, genel ticareti de amaç edinebilir. Vekalet üzerine kurulduğundan süreli veya süresiz kurulabilir.

Ortakları; bu şirkette kefalet olmadığı için ortaklık niteliği daha geniştir.

Unsurları; Sermaye ve kârdir. Faaliyete sermayenin eşit olması gerekmez. Kâr oranı taraflar arasında anlaşmayla tespit edilir, sermaye oranına bağlı değildir.

Kâr; kâr hem sermaye, hem de emekle hak edildiğinden; aktif ve maharetli olan ortağa anlaşmada dahi fazla kar payı öngörülebilir. Fakat işin; kârdan payı az olan ortağa şart edilmesi uygun değildir. Edilirse; K/Z ortaklar arasında sermayelerine göre pay edilir.

Zarar; zarar ve ziyan aksine şart edilse bile ortaklara sermaye oranlarına göre paylaşılır. Yeni ortaklar sınırlı bir sorumluluk prensibine tabidir.

Muşaraka, sermaye ve kâr eşitliği aranmaması iştiğal sahasının herhangi bir sınırlamaya tabi tutulması gibi nedenlerle uygulamada rağbet görmüştür. Görüldüğü gibi bu bankaların bugünkü kuruluş tarzı olan anonim şirket tipiyle de büyük ölçüde benzerlik arz etmektedir.

Günümüzde olduğu gibi FB'nin karlı ve verimli gördüğü çeşitli alanlarda faaliyet gösteren teşebbüslere bankanın kendi sermayesi ile iştiğak etmesidir. Bir anlamda öz sermaye iştiğakidir.³⁴

Muşaraka türleri:

Muşaraka mutanakısa (Azalan müşaraka); başlangıçta banka ile girişimci bir müşaraka sözleşmesi çerçevesinde bir ortaklık kurarlar. Kurulan ortaklık faaliyete geçtikten sonra, diğer taraf girişimci projenin tamamını kendi mülkiyetine geçirmek isterse, belli devreler halinde, bankanın paylarını satın alır. Zaman ilerledikçe bankanın

³⁴ Akın, C., *a.g.e.*, s. 149.

faaliyetteki yatırım payı ve alacağı kâr/zarar payı giderek azalır, sonunda faaliyet tümüyle diğer tarafın mülkiyetine geçer.

Müzaraa ve musakat; müzaraa, özellikle tarımsal alanlarda kurulan bir ortaklık tipidir. Sermaye olarak bir taraf arazisini, diğer taraf da işgücünü koyar. Bu açıdan mudarabaya benzemektedir. Arazi ortaklık şirketi; bir taraftan arazi diğer taraftan emek olmak üzere kurulan ve topraktan alınacak mahsulün paylaşılacağı ortaklıktır. Bu açıdan iş ortaklığına benzemektedir. Yapılan tarımsal faaliyetten sağlanan kar veya ürün ortaklar arasında önceden belirlenmiş bir oranda paylaşılmaktadır.³⁵

Musakat da, tarımsal alanda kurulan bir ortaklık tipidir. Genellikle bu tür ortaklıkta bir meyvelik söz konusudur. Taraflardan biri meyve ağaçlarını sermaye olarak koyar, diğer taraf da ağaçların bakımını ve meyvelerin toplanmasını üstlenir. Elde edilen kâr veya ürün, yine tarafların aralarında anlaştıkları oranda bölüşülür.³⁶

Murabaha

Murabaha; işletmenin (kredi müşterisi) ihtiyaç duyduğu her türlü emtia, gayrimenkul ve hizmet bedellerinin katılım bankasınca işletme adına satıcıya ödenmesi ve bunun karşılığında işletmenin borçlandırılması işlemidir.³⁷

Murabaha sözleşmesinde katılım bankaları müşterilerinin isteği üzerine, müşteri adına mamul, yarı mamul veya hammadde alımlarını üstlenirler. İşletmede kullanılmak üzere talep edilen menkul veya gayrimenkul malın vasıfları ve satın alma şartları bu nihai alıcı tarafından katılım bankalarına bildirilecek, kurum yapacağı araştırma ve değerlendirme sonucunda satın alma, satma ve teslim şartları ile vadeyi belirleyerek asıl satın alma ve satma akdinin başlangıcı niteliğinde olan bir anlaşmayı nihai alıcı ile imzalayacaktır.³⁸ Malın müşteriye satış fiyatı, alış fiyatına belirli bir kâr eklenerek bulunur.

³⁵ Aktepe, İ. E. (2010). *İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık*. Erkam Matbaası. İstanbul, s.58.

³⁶ Akgüç, Ö. *a.g.e.*, s. 166.

³⁷ Özsoy, İ. (1997). *Özel Finans Kurumları*, İstanbul: Asya Finans Kültür Yayınları, s.90.

³⁸ Battal, A. *a.g.e.*, s. 252.

Murabahada, kurumun satın alma ve satma işlemi aynı anda gerçekleşir. İşletme ihtiyaç duyduğu malı kendi belirler, malın satıcısı ile fiyatta anlaşır ve katılım bankasına başvurur. Katılım bankası, söz konusu malın vadeli satış ve vadeler üzerine işletmeyle anlaşır ve malın bedelini satıcıya ödeyerek malı satın alır. Katılım bankası malın niteliği ile ilgilenmez. Katılım bankası tarafından satın alınan mal, anlaşılan fiyat ve vade üzerinden alıcıya devredilir. Katılım bankalarının fiilen malı teslim alması gibi bir olay söz konusu olmaz.³⁹

Murabaha, aslında, maliyet artı kâr içeren bir işlemdir. Kâr haddinin alıcı ile satıcı arasında karşılıklı olarak belirlendiği bir satış şeklidir. Bu satış şeklinde satış fiyatı, kararlaştırılmış olan kâr haddini de içermektedir. Önceden belirlenen kâr haddi, vade farkı olarak yorumlanabilir. Murabaha'yı teorik olarak faizden ayıran nokta, paranın para ile değil de mal ile değiştirilmiş olmasıdır.⁴⁰

Siparişi veren, isteği üzerine temin edilen malı, bu mal talep edildiği bütün şartlara haiz olsa bile, almaktan vazgeçme hakkına sahiptir.

Bu tür bir mukavele imzalanırken malın temin fiyatının ve kullanıcıya satıştan doğacak kârın, her iki tarafça bilinmesi şarttır.

Malın temin edildiği şahıs veya kuruluş, satış fiyatına her ne surette olursa olsun faize tekabül edecek bir ilavede bulunmuş ise, bu farkın mal değerinden ayıklanması gerekir.⁴¹

Taksitli satış

Peşin bedelli vadeli teslimat; peşin para karşılığında vadeli bir malı satın almak şeklinde kullanılır. Hükmün isme uygun düşmesi için sermayenin peşin olması şarttır. Borç satımında ise mal da bedel de veresiyedir. Bu nedenle borç, selem kapsamına girmez.⁴²

³⁹ Karapınar, A. (2003). *Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları*, s.39.

⁴⁰ Akgüç, Ö. *a.g.e.*, s. 165.

⁴¹ Altaner, S. *a.g.e.*, s. 55.

⁴² Bayındır, S. (2009). *Katılım Bankacılığı İçin Yeni Bir Ürün Olarak Mal (Emtia) Vadeli İşlem Sözleşmeleri ve Fıkhi Açından İncelenmesi*, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, s.181.

Üretim faaliyetinde kullanılacak bir malın, üretici firmaya taksitle satılması işlemidir. Taksitli satış fiyatı peşin satış fiyatından daha yüksek olarak belirlenmektedir.⁴³

Taksit ödemelerinde gecikme olduğu durumlarda gecikme için ek bir bedel talep edilmez ve borçlunun mali sıkıntı içinde olduğunun anlaşılması halinde, onu ferahlatacak yeni bir ödeme planı yapılması yoluna gidilir.

Kira akdi-icara

Katılım bankalarınca geliştirilmiş orta ve uzun vadeli ortaklıklar için uygun bir islami ortaklık düzenidir. Banka, satın aldığı bir malı mülkiyeti kendisinde kalmak şartıyla kullanıcıya satar. Kullanıcı malı kullandığı sürece, mal sayesinde elde edilen net kazancın belli bir oranı, malın bedeli tamamlanıncaya kadar bankaya öder. Kazancın geri kalan kısmı ise banka ile malı satın alan arasında pay edilir. Mal bedeli ödenince ortaklık sona erer ve banka mülkiyet hakkını alıcıya devreder.⁴⁴

Diğer bir anlatımla sermaye kiralaması olarak da adlandırılabilir olan finansal kiralama (Leasing)'da, uzun süreli bir finans sözleşmesi niteliği vardır. Üç taraflıdır. Üçüncü taraf olan kiraya veren kişiye de finansman kolaylığı sağlanmaktadır. Yatırım yapmak isteyen işletme kendi sınırlı imkanlarını kullanmak yerine bu işle uğraşan finans kurumuna başvurarak ihtiyaç duyduğu malların kurumca satın alınıp kendisine kullandırılmasını ister.⁴⁵

İcara da ise; İcar genel anlamda bir mülk veya makinenin kiraya verilmesidir. İslam bankacılığında icar ise, "bankanın bir malı satın alıp ve bu malın mülkiyeti kendisinde kalmak üzere fon kullanana kiraya verilmesi işlemidir".

Fonların bu tür kullandırılmasında banka veya " kurum " bir mal satın alır ve bu malı, fon kullanana kiraya verir. Ödenecek kira bedeli, genellikle, kiraya verenin amortisman giderlerini karşıladıktan başka belirli bir kâr payını da kapsayacak şekilde saptanmaktadır.⁴⁶ Bu mallar kalitesiz çıkarsa fon kullanan sorununu malı kuruma satan ile

⁴³ Aypek, N., *a.g.e.*, s. 67.

⁴⁴ Aypek, N., *a.g.e.*, s.67.

⁴⁵ Ahmet, B. *a.g.e.*, s.269.

⁴⁶ Akgüç, Ö. *a.g.e.*, s. 167.

halletmek zorundadır. Malı kiralayan faaliyetleri sonucunda zarar bile etse kira kontratındaki şartlara uymakla yükümlüdür.⁴⁷

İcara, leasing ile benzer görünmekte ise de farklıdır. Leasing hem bir kiralama hem de bir ortaklıktır. Aynı zamanda kira müddeti sonunda satış da söz konusudur. Oysa icara sadece bir kiralama olayından ibarettir.⁴⁸

Döviz alım-satımı

Uluslararası banka piyasalarından, nakit karşılığı, önceden belirlenen bir tarihte ve satış fiyatında iade edilmek şartıyla, döviz satın alınması veya ileriki bir tarihte satış anında belirlenen bir fiyat üzerinden geri satın alma taahhüdüyle nakit karşılığı döviz satılmasıdır.⁴⁹

Mal karşılığı olan vesaik'in alım-satımı yoluyla fon kullandırma

Dış ticaret ve kambiyo mevzuatı çerçevesinde, katılım bankaları ile fon kullanan arasında düzenlenecek yazılı bir sözleşme dahilinde, mal karşılığı vesaik karşılığında fon kullandırılması işlemidir.⁵⁰

Katılım bankaları ile fon kullanan gerçek ve tüzel kişi arasında düzenlenen bir sözleşmeye istinaden, mal karşılığı vesaikin, katılım bankaları tarafından peşin satın alınması ve vadeli olarak fon kullanana daha yüksek bir fiyattan satılmasıdır.

Bu usul "üretim desteği sağlama" usulüne benzemektedir. Aradaki fark fonun dış ticaret finansmanı için kullandırılmasıdır.⁵¹

Burada vesikayla temsil edilen işletme ihtiyacı olan malın üçüncü kişilerden peşin satın alınıp vadeli satımı söz konusudur.

⁴⁷ Altaner, S. *a.g.e.*, s. 56.

⁴⁸ Aypek, N., *a.g.e.*, s.68.

⁴⁹ Aypek, N., *a.g.e.*, s.68.

⁵⁰ B.D.D.K, *Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik*, 20 Haziran 2003 Tarihli Resmi Gazete

Sayı: 25144 madde 3, www.bddk.org.tr

⁵¹ Aypek, N., *a.g.e.*, s.68.

Ancak asıl önemli olan, burada bankaların kredi ve aynı zamanda aracılık faaliyetlerinde önemli yer tutan akreditif işlemlerinin değişik bir işlemle ortaya çıkmasıdır.⁵²

Kurumun asıl faaliyeti, toplanan fonları yüksek gelir getirmek üzere en az riskli işlemlerde kullanmaktır. Akreditif işlemlerinin finansmanlı şeklini uygulamak bu açıdan kurumlar için verimli bir tercihtir.

Mal karşılığı vesaikin alım satım işleminde, başvuru sahibi işletmesi için makine, ekipman, ham mamul, yarı mamul, maddeye ihtiyaç duyan işletmeci, yurtdışından ithal edeceği bu malları temsil eden vesikayı kendi namına satın alması için katılım bankalarına talimat verir. Katılım bankaları bu vesikayı muhabir kurum veya banka vasıtasıyla peşin olarak satın alır ve vadeli olarak işletmeye satar, aradaki farkından kâr elde eder.⁵³

Bu türden fon kullandırma işlemleri dış ticaret rejimi ile izin verilen hususlar için söz konusudur. Mal karşılığı vesaikten maksat fatura, konşimento, sigorta poliçesi ve taşıma senedi, gibi malı temsil eden belgelerdir. İthal edilen bir malın teslim alınabilmesi için bu belgelerin ibraz edilmesi zorunludur. Mal karşılığı vesaikin alım satımı demek, vesaikin temsil ettiği malların alım satımı demektir. Bu yöntem hukuki niteliği bakımından satış akdi'dir. Çünkü bu yöntemde bir malın alım satımı söz konusudur.⁵⁴

Akreditif işlemleri

Katılım bankaları müşterileri lehine harici garanti vermek, müşterilerinin dış ticaret işlemlerine aracılık etmek ve bu bağlamda akreditif açmak gibi bankacılık hizmetlerini de gerçekleştirirler.

Katılım bankaları müşterilerine akreditif belgeleri karşılığı fon kullandırabilirler. Bu fon kullanımı sonucu doğacak kâr veya zarar fon hangi vade dilimine ait kaynaktan verilmişse o hesaba işlenir. Bu tür fon kullandırmada, katılım bankaları konşimentoyu satın

⁵² Battal, A. *a.g.e.*, s. 275.

⁵³ Battal, A. *a.g.e.*, s. 277.

⁵⁴ Altaner, S. *a.g.e.*, s.57.

almakta; fon kullanan ise konşimentoyu sattığı anda, ileriki belli bir tarihte ödenmek üzere, konşimentoyu satış fiyatından daha yüksek bir fiyattan geri satın almaktadır.⁵⁵

AB Direktifi ve Basel Anlaşması'nda kısa vadeli kendinden likit belgeli yükümlülüklerden akreditifler (ihtiyat akreditifleri hariç) % 20'lik bir kredi dönüşüm oranına sahiptirler. AB Direktifinde ayrıca teyitli akreditifler % 50'lik bir kredi dönüşüm oranına sahip iken, diğer iki düzenlemede bu konuda spesifik bir risk oranı saptanmamıştır. 12 no.lu Tebliğ'de ise ihtiyat akreditifleri dahil bütün akreditifler yüzde 20 risk ağırlığına tabi tutulmuştur.⁵⁶

Teminat mektupları

Teminat mektubu, resmi daire ve kuruluşlara, özel teşekküllere veya kişilere hitaben belli bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesinin, belirtilen şartlar içinde yerine getirileceğinin taahhüdü, bu taahhüdün yerine getirilmemesi halinde isi yüklenenin tazminat olarak ödemesi gereken belli bir meblağın banka tarafından muhataba ödeneceğine dair garanti verilmesidir.⁵⁷ Burada banka, müşterisinin ifa etmesi gereken bir edimin ifa edilmemesi ya da verdiği bir taahhüdün yerine getirilmemesi halinde, mektup tutarını kayıtsız ve şartsız olarak muhatabın ilk yazılı talebinde ödemeyi garanti etmektedir.

Teminat mektupları mevduat bankalarında olduğu gibi katılım bankalarının da yurtiçinde ve yurt dışında bulunan gerçek ve tüzel kişiler lehine bir malın teslimi, bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi ve benzer konularda muhatap kuruluşa verdikleri ve söz konusu isin yerine getirilmemesi durumunda mektup tutarının ödenmesi taahhüdünü içeren garanti belgeleridir. Teminat mektubu vermekle, banka kasasından mektubun verildiği anda herhangi bir nakit çıkmamaktadır. Bu nedenle teminat mektupları, kısa vadeli gayri nakdi krediler gurubuna girmektedir.

Teminat mektupları, bankacılık sektörü tarafından ekonomik hayata arz edilen önemli hizmetlerdendir. Bu noktada temel felsefe, iktisadi hayatın temel dinamiklerinden

⁵⁵ Aypek, N., *a.g.e.*, s.69.

⁵⁶ Yılmaz, N. *Uluslararası Bankacılıkta Sermaye Yeterliliği ve Türkiye*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İktisat Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, s.110.

⁵⁷ Usta, M. (1992, Subat). *Teminat Mektupları*, Pamukbank TAS, Eğitim Böl. Yayını, II. Baskı, s.1.

olan güven unsuru çerçevesinde, bir isin yerine getirilmemesi halinde ödenecek olan tutarın ödenmemesi rizikosunun “güven kurumu” niteliğindeki banka tarafından muhataba sağlanması konseptidir. Burada banka düzenlediği teminat mektubu ile kendi saygınlığını ve güvenilirliğini müşterisinin kullanmasına izin vermekte, müşteri de bankanın saygınlığını kullanarak büyük çapta iş yapma olanağına sahip olmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle teminat mektupları uygulamada sıkça kullanılan bir bankacılık hizmetidir. Gerçekten de bankaların açtığı gayri nakdi kredilerin büyük bir bölümünü banka teminat mektupları oluşturmaktadır.⁵⁸

Cari hesaplardaki fon tutarı karşılık gösterilerek cari hesap sahibine teminat mektubu verilebilir, fon kullanılabilir.

Teminat mektupları; herhangi bir kişi ya da kuruluşa hitaben, belirli bir işin saptanan koşullara uygun olarak belli bir süre içinde yapılacağını, aksi takdirde işi yapmakla yükümlü olan tarafın işi veren tarafa ödemesi gereken türk parası ve yabancı para tutarının banka tarafından ödeneceğine dair verilen teminat mektuplarıdır.⁵⁹ Kısa vadeli gayri nakdi kredilerdir.

Ticari senetler

Katılım bankalarının senet tahsiline aracılık hizmetleri, gerçek kişi müşterilerin ve her türlü ticari ortaklık, kooperatif, dernek vb. kuruluşlar tarafından hazırlanan ve bunların başka şahıslardan olan alacaklarını ispatlayan kıymetli evrak niteliğini haiz senet bedellerinin borçlulardan tahsil edilerek sahibine ödenmesidir. Senetlerin bu amaçla muameleye alınmasına “senet tahsil işlemi”, bu senetlere de “tahsil senetleri” denmektedir. Senet tahsili işlemlerinde bankaların kullanılması, tahsil işleminin bankalar vasıtasıyla daha kolay yapılması ve ayrıca senedin vadesinde tahsil edilememesi halinde yasal yollardan takibinde de bankaların müşterilerine yardımcı olması gibi amiller rol oynamaktadır.

Ücret karşılığında senetlerin borçlulardan tahsil edilerek, beledini senedi tahsile veren müşteriye ödenmesinden ibaret olan tahsil işlemi, bankacılık yönünden de risksiz ve

⁵⁸ Barlas, N. (1986). *Türk Hukuk Sisteminde Banka Teminat Mektupları*, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, s. 8.

⁵⁹ B.D.D.K, 4389 sayılı *Bankalar Kanunu*, www.bddk.org.tr

verimli bir hizmettir. Katılım bankası, yapılan bu tahsil işlemi karşılığında masraf ve komisyon geliri elde etmektedir. Burada müşteri senet tahsili işlemi için katılım bankasını vekil kıldığından, katılım bankası bu işlemde müşterinin vekili sıfatıyla hareket etmektedir. Dolayısıyla müşteri ile katılım bankası arasındaki ilişki vekalet ilişkisi olarak tavsif edilebilecektir. Ancak müşteri senedin tahsili için senedi tahsil cirosuyla devretmek yerine, senet belini tahsil amacıyla senedi temlik cirosuyla bankaya devrederse, bu durumda banka her ne kadar senedin gerçek sahibi gibi görünse de burada asıl amaç tahsile aracılık olduğundan yani banka kendi adına fakat müşterisi hesabına hareket ettiğinden, bankanın buradaki sıfatı komisyoncu olarak tavsif edilebilecek ve aradaki ilişki komisyon sözleşmesiyle açıklanabilecektir.⁶⁰

Katılım bankaları da, “üretim desteği” yoluyla fon kullandırmalarda, müşteriden teminat olarak senet alabilmekte, daha sonra da bu senetlerin tahsiline aracılık yapmaktadırlar. Aradaki tek fark, bankaların bu senetleri reeskonta verebilmelerine karşılık, katılım bankalarının bu işlemi yapmamalarıdır.⁶¹

Kambiyo senetleriyle ilgili olarak, müşteriden tahsil edilmek üzere alınan yada teminat amacıyla alınıp tahsil edilmesi gereği ortaya çıkan kambiyo senetlerinin vadesinde ödenmemesi halinde, senet hamili olan katılım bankasının Türk Ticaret Kanunu (TTK)’nda öngörülen kalemler dışında faiz yerine kâr payı ya da başka adlar altında senet borçlularından herhangi bir şey talep edip edemeyeceği konusuna da değinilmelidir.

Çek

Çek, emre ya da hamiline düzenlenebilen, üzerinde yazılı meblağın hamiline veya çekte ismi yazılı olan sahsa ödenmesi için bankaya talimat veren, para yerine ödeme aracı olarak kullanılabilen TTK’ndaki düzenleme sekli itibariyle kıymetli evrak niteliğine haiz bir kambiyo senedir. Çekin hem kullananlar hem banka hem de milli ekonomi bakımından birçok yararları mevcuttur.⁶² Bu nedenle uygulamada çek kullanımı son derece yaygındır.

⁶⁰ Yüksel, A. S. (2004). *Bankacılık Hukuku ve İşletmesi*, İstanbul: Beta Basım Yayın, s.498.

⁶¹ Mütteki, S. (1990). *Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Hizmetleri Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, s. 94.

⁶² Öztan, F. (2002). *Kıymetli Evrak Hukuku*, 4. Bası, Ankara: Turhan Kitapevi, s.214-215.

Sukuk (Kira sertifikası)

Global bir yatırım aracı haline gelen ve “faizsiz tahvil” olarak da tanımlanan kira sertifikası uluslararası literatürde ‘sukuk’ ismiyle bilinmektedir.

Sukuk Arapça “sak” kökünden gelmektedir. Sak, kelime anlamı olarak sertifika veya vesika anlamına gelir. Sukuk ise sak’ın çoğulu olduğundan sertifikalar anlamına gelir. Sukuk, diğer senetlerden farklı olarak varlığa dayanmak zorundadır. Ticari bir değer ifade eden varlıkların (gayrimenkullerin) menkul kıymetleştirilerek kira sertifikaları aracılığıyla alım ve satımıdır. Bu işlem sonucunda sertifika sahipleri gayrimenkulden elde edilecek olan her türlü kira vb. gelire ellerindeki sertifikalar nispetinde ortak olmaktadır.⁶³ Ortada gelir potansiyeli mevcuttur ve yatırımcı bunu satın almaktadır. Aynı zamanda yatırıma konu olan varlık üzerinde mülkiyet hakkı da doğurmaktadır. Bu, sukuku geleneksel bonolardan farklılaştıran özelliğidir. Geleneksel bonolar faiz taşıyan menkul kıymetlerden oluşurken, sukuklar temel olarak sahiplik hakkından oluşan yatırım sertifikalarıdır. Dünyada hem gelişmiş hem de gelişmekte olan birçok ülkede kira sertifikaları ihraç edilmektedir. Murabaha veya müşaraka yöntemiyle menkul kıymetleştirilen sukuk çeşitlerinde anapara ile gelir yatırımcılara garanti edilmez ve kâr payı önceden belirlenen oranlarda paylaşılır.⁶⁴

⁶³ Saripudin, K. N., Mohamad, S., Razif, N. F. M., Andullah, L. H. ve AbdulRahman, N. N. (2012). *Case Study on Sukuk Musharakah Issued in Malaysia*, Middle-East Journal of Scientific Research 12(2), Kuala Lumpur, s.169.

⁶⁴ Yakar, S., Kandır, S. Y. ve Önal, Y. B. (2013). *Yeni Bir Finansman Aracı Olarak “Sukuk-Kira Sertifikası” ve Vergisel Boyutunun İncelenmesi*, Bankacılar İstanbul, s.77.

Şekil 2.1. Varlık kiralama şirketinin işleyişi

Kaynak: Asya Katılım Bankası A.Ş. Hazine Müdürlüğü, 2013

Ürünün çıkış noktası faizsiz ürün tercih eden yatırımcılara sermaye piyasalarında alternatif sabit getirili bir ürün sunmaktır. Kira sertifikaları, uluslararası piyasadaki sukukun sermaye piyasalarımız için uyarlanmış halidir. Kira sertifikası Türk Lirası ya da yabancı para cinsinden, kuponlu veya kuponsuz olarak ihraç edilebilmektedir. Kuponlu olanlar genellikle 3 ay, 6 ay ya da yılda bir kâr payı ödemelidir. Kuponlu kira sertifikaları, yatırımcısına kira sertifikalarının ihraç tarihinden itibaren belirli dönemlerde kâr payı getirisi sunmaktadır. Kira sertifikalarının anaparası son kupon ödemesi ile birlikte bir defada ödenir.

İslami finansman bonolarının çeşitli türleri olmakla birlikte temelde islami finans yöntemlerine dayanan dört türü bulunmaktadır. Bunlar; icaraya, müşaraka veya mudarebeye, murabahaya ve seleme dayanan sukuklar olarak sınıflandırılabilir. Teknik olarak varlık senedi (securitized assets) şeklinde de isimlendirilebilecek olan sukuklar diğer senetlerden farklı olarak bir varlığa dayanmak zorundadır. Bu şart şöyle açıklanabilir: Şu an Türkiye’de yapılan faizsiz bankacılık modelinde nakit kredi kullandırmanın ve ticari olmayan kredi kullandırılmalarının yasak olduğu bir gerçektir. Kredi (fon) kullandıran kurum kaynağı nereye aktardığını bilmek zorundadır. Sukuk sisteminin işleyişi de aynen

bu şekildedir. İhraç edilen bütün sertifikaların temelinde gerçek bir ticari ilişki ve gözle görülebilir maddi bir gerçeklik istenmektedir.⁶⁵

Dünyada en yaygın olarak kullanılan sukuk çeşidi icara sukukudur. Çünkü icara sukukunun özellikleri onu diğer sukuk çeşitlerine göre oldukça cazip kılmaktadır. En başta varlıklar üzerine sağladığı tam denetim sebebiyle tercih sebebi olmaktadır. Varlık sahibi kişiye genellikle gayrimenkulün kira gelirini veya kullanım hakkını vermektedir. Sukuk sertifikasında yer alan varlığın öncelikle gerçek ve tanımlanmış olması gerekmekte ve sertifikanın sahip olduğu özelliğe göre kurumun elinde bulunan varlığın kira geliri veya faydalanma hakkı sukuk sahibine geçmektedir.⁶⁶

Türkiye’de Hazine ilk kez 2012 yılı itibariyle gelirlerini tamamen icara sukukuna dayandırdığı 5,5 yıl vadeli 1,5 milyar dolarlık sukuk ihraç etmiştir. İhraç edilen bu sukuklar katılım bankalarınca yatırım aracı olarak kullanılmaktadır.

Sukuk çeşitleri:

İcara sukuk (Menfaat satımına dayalı sukuk); İlk olarak uygulamaya giren sukuk türü icara sukuk olmuştur. İhraççı şirket tarafından varlıkların bizzat mülkiyetinin satılmasının ortaya çıkardığı zorluklar söz konusu malların yalnızca menfaatine dayalı sukuk çıkartma ihtiyacını doğurmuştur. Ayrıca bu sayede sadece mal sahipleri değil, belirli bir süre için bir varlığı kiralamış bulunan kiracılar da bazı şartlara riayet etmeleri halinde sukuk çıkartma imkânı elde etmektedir. Eğer sukuk ihraç eden taraf varlığın maliki ise sukuk ihraç etmekle söz konusu malını yatırımcılara kiraya verip kira bedellerini bu sayede tahsil etmeyi amaçlamaktadır. Bu durumda malın menfaati sukuku satın alan yatırımcılara geçmektedir. İhraç eden taraf, malın maliki değil ise, adı geçen varlığın menfaatini daha önce satın almış yani belirli bir süre için o malı kiralamış olan kiracıdır. Kiracı bu sayede kendisinin olmayan bir malı başkasına kiralayarak kira bedellerini sukuk alan kişilerden tahsil etmekte, sukuku satın alan kimseler ise malın menfaatine malik olmaktadır.⁶⁷

⁶⁵ İnternet: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, www.tkbb.org.tr adresinden 08 Ocak 2013’de alınmıştır.

⁶⁶ Özsoy, Ş. (2012). *Sağlam Bankacılık Modeli İle Katılım Bankacılığına Giriş*, İstanbul: Kuveyt Türk Katılım Bankası, s.191.

⁶⁷ Durmuş, A. (2010). *Modern Bir Finansal Araç Olarak Sukûk Ve FıkhîAçıdan Tahlili*, (Ed.) Köse, S., *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* - İslam İktisadı Özel Sayısı içinde, Mehir Vakfı, Konya, s.145.

Sukuk türleri arasında en çok kullanılan modeldir. Sertifika sahibine, bir varlığın (çoğunlukla gayrimenkulün), kira geliri veya kullanım hakkını verir. Sertifika ihracına konu olan varlığın tanımlanmış ve gerçek olması gerekmektedir. Sertifikanın kira geliri veya intifa hakkı sukuk sahibine geçer.

Mudaraba sukuk (Risk sermayesi endeksli sukuk); **mudaraba** sukuku “mudaraba” ortaklığı hükümlerine göre yürütülen sukuk türüdür. En çok kullanılan sukuk türleri arasında yer almaktadır. Sukuku ihraç eden taraf “mudârib” (işletici), sukuk yatırımcısı ise “rabbü'l-mâl” (sermaye sahibi) rolündedir. Bu muamele sonucunda kâr gerçekleşirse anlaşma şartlarına göre taraflar arasında paylaşılmaktadır. Zarar gerçekleşirse sermaye sahibi bu zararı tek başına üstlenmektedir.

Sertifika ihraç edilmesi durumunda alıcısına söz konusu girişimin sermayesinden hisse vermiş olur. Hissedar kontratta aykırı bir durum yoksa sertifikayı ikinci el piyasada satarak sermaye üzerindeki hisselerini devredebilir.

Muşaraka sukuk (Kâr – zarar ortaklığı yatırımına endeksli sukuk); **muşaraka** sukukunda, ortaklık sözleşmesine dayalı olarak, mevcut bir projenin finansmanını gerçekleştirmek için, elinde sertifika (sukuk) bulunduranlar, projenin veya faaliyetin sahibi olurlar. Muşaraka sukuku, ciro edebilmekte ve ikincil piyasalarda işlem görebilmektedirler. Muşaraka sukukunda, yatırıma konu olan varlığın mülkiyetini temsil eden sertifikalar ihraç edilir.⁶⁸

Yeni bir projenin inşası ya da herhangi bir faaliyetin ortaklık esasına göre finanse edilmesi amacıyla da yapılabilmektedir. Müşaraka sukukunda ihraç eden taraf, belirli bir projede kendisine ortak olunmasını talep eden, sertifikayı alanlar ise bu talebe olumlu cevap veren ortak konumundadır. Yatırımcılar bu sayede söz konusu varlığa borç ve alacaklarıyla birlikte ortak olmakta ve eğer gerçekleşirse kâra iştirak etmektedirler.

Mal Satımına Dayalı Sukuk; mal satımına dayalı sukukta bir mal sukuk yatırımcılarına satılmaktadır. Yatırımcılar bu malı ya kiraya vermek ya da başkasına

⁶⁸ Söyler, İ. (2012). **Kira Sertifikalarına Yönelik Vergisel Teşvikler**, *Vergi Raporu Dergisi*.

satmak suretiyle gelir elde etmektedir. Mal satımına bağlı başlıca sukuk türleri “murabaha sukuku”, “selem sukuku” ve “istisna sukuku” olarak aşağıdaki şekilde sıralanabilir.⁶⁹

a) Murabaha sukuk (Genel amaçlı finansman desteğine endeksli sukuk)

Murabaha sukuku, murabaha ile satılması düşünülen bir malın bedelini finanse etmek üzere çıkartılan eşit değerdeki senetler olup bu sayede malın mülkiyeti sukuk yatırımcılarına geçmektedir. Sukuk ihracında yatırımcıların ödediği meblağ netice itibariyle mal bedeli (semen) olmaktadır. Bu tür sukukta, sukuku çıkartanlar malı satan, yatırımcılar ise satın alan konumundadır.

b) Selem sukuk (İleri vadede teslim sözleşmesi'ne endeksli sukuk)

Selem sukuku, selem satışındaki mal bedelini (ra'sü mâli's-selem) karşılamak amacıyla çıkartılan payları eşit değerdeki senetlerdir. Bu muamele ile selem satışındaki mala (müslem fih) sukuku satın alanlar malik olmaktadır. Selem sukukunda yatırımcılar alıcı, sukuku ihraç eden ise satıcı durumundadır.

c) İstisna sukuk (Özel altyapı finansmanına endeksli sukuk)

İstisna sukuku ise bir malın üretilmesi amacıyla ihraç edilen eşit değerdeki senetler olup bu işlem sonucunda sukuku çıkartan taraf mal bedelini tahsil etmekte, sukuk alan yatırımcılar ise söz konusu mala malik olmaktadır. İstisna' sukukunu ihraç eden sâni' (üretici/satıcı), yatırımcılar ise müşteri konumundadır. Sukuka sahip olan taraflar üretilen malın mülkiyetine sahiptir.

Uluslararası sukuk uygulamaları:

T.C.Hazine Müsteşarlığının internet adresinden alınan bilgilere göre 2012 yılı sonu itibarıyla dünya çapında sukuk piyasası büyüklüğü 240 milyar dolara ulaşmış durumdadır. Sadece 2012 yılında toplam 140 milyar dolarlık sukuk ihraç edilmiştir. 2002 yılında Malezya'nın çıkarttığı ilk kira sertifikasıyla başlayan bu uygulama son 10 yıldır Suudi

⁶⁹ Durmuş, A. *a.g.e.* s.145

Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Endonezya, Katar, Bahreyn ve Kuveyt gibi ülkelerle gelişmiştir.

İhraç edilmiş sukukların 2012 yılı sonu itibariyle %64 'ü Malezya ,%9'unu Birleşik Arap Emirlikleri , %8'sini Suudi Arabistan, %7'sini Katar, %6'sını Endonezya ve %6'sını diğer ülkeler gerçekleştirmiştir. Bu dönemde yapılan ihraçların %81'i yerel para birimleri cinsinden ,%19'u Amerikan Doları cinsinden ihraç edilmiştir.

Türkiye'de sukuk ihracı:

Türkiye'de ilk sukuk (KS) ihracı 2010 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. tarafından USD cinsinden yurtdışı yatırımcılara yapılmıştır.⁷⁰

Kamu kesiminde ilk sukuk ihracı T.C. Hazine Müsteşarlığı tarafından 2012 yılının Eylül ayında gerçekleştirilmiştir. Hazine'ye ait gayrimenkulleri Hazine, Varlık Kiralama Şirketi (VKŞ)'ne devredilip tekrar kiralanması modeline göre uluslararası sermaye piyasalarında ihraç gerçekleştirilmiştir. Kamu kaynaklı ilk sukuk ihracına 8 milyar dolarlık talep gelmiştir. 5,5 yıl vadeli (26 Mart 2018) 6 ayda bir kupon ödemeli ihracın tutarı 1,5 milyar ABD Doları ve kira oranı %2,803 olarak gerçekleşmiştir. Hazine tarafından ihraç edilen Konvansiyonel Euro Bondlara paralel bir getiri oranı ile borçlanılmıştır. İhraca, 250 yatırımcı, ihraç tutarının 5 katına yakın talep göstermiştir. Kira sertifikasının %58'i Orta Doğu, %13'ü Avrupa, %12'si Asya, %9'u Türkiye ve %8'i ABD'deki yatırımcılara satılmıştır. Kira sertifikası ihraçlarına, yatırımcı tabanının genişletilmesi ve finansman araçlarının çeşitlendirilmesi stratejisi çerçevesinde yıllık finansman programlarının bir parçası olarak gelecek yıllarda da devam edilmesi beklenmektedir.⁷¹

2.2. Ticari Bankalar

Ticari bankalarının tanımı, fon toplama ve fon kullandırma işlemleri şu şekildedir.

⁷⁰ İnternet: Kuveyt Türk, <http://www.kuveytturk.com.tr> adresinden 18 Mayıs 2013'de alınmıştır.

⁷¹ İnternet: Hazine, <http://www.hazine.gov.tr> adresinden 20 Eylül, 2012'de alınmıştır.

2.2.1. Ticari banka tanımı

Ticari banka, prensip olarak talep edildiğinde ya da ihbarlı olarak geri ödenebilen mevduat şeklinde fon toplayıp ödünç ve açık kredi şeklinde avans veren, senet iskonto eden ve pazarlanabilir menkul değerler gibi temelde finansal aktifleri elinde tutan bir finansal araçtır. Yani para ticareti yapan şirkettir.

Diğer bir anlatımla banka, mevduat kabul eden, bu mevduatı en verimli şekilde çeşitli kredi işlemlerinde kullanmak amacını güden, faaliyetlerinin esas konusu düzenli bir şekilde kredi almak yada kredi vermek olan ekonomik kuruluştur.

Ticari bankaların faaliyetleri dolayısı ile hammaddesi paradır. Bankalar parayı toplar ve mümkün olduğunca çabuk bir şekilde başkasına satar. Bankaların fon kaynaklarını özsermaye ve yabancı kaynaklar oluşturur. Kuşkusuz bankaların yüzde yüz öz kaynaklarından finansman sağlaması olağan bir durum değildir. Bankaların kullandığı fonların büyük bir kısmını yabancı kaynak oluşturur.⁷²

Para alırken uyguladığı fiyat (faiz) ile satarken uyguladığı fiyat arasındaki fark kâr kaynağını oluşturur. Modern bankacılık, halktan toplanan yabancı kaynakların işletmelere kredi olarak verilmesi esasına dayanır.

Böylece bankalar tasarrufların yatırımlara aktarılmasını sağlayan önemli bir köprü oluşturur.⁷³

Ticari bankalar mevduat toplar, kredi verir, para ve kredi politikalarının uygulanmasına destek verir, aracılık yapar, sanayi kuruluşlarına destek olur, iştirak eder, kiralık kasalarda kişilerin menkul kıymetlerini korur. Borsa faaliyetlerine fiilen katılır, ülkenin kalkınmasını destekler, yönlendirir, bu hizmetleri ve yönleri ile bankanın tanımlanmasında, “para üzerine ticaret yapan işletmeler”, “sermayeyi az faizle alıp çok faizle işleten işletmeler” gibi basit tanımlarla yetinemez.⁷⁴

⁷² Parasız, İ. (1997, Ekim). **Para Banka ve Finansal Piyasalar Teori ve Politika**, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, s. 165

⁷³ Yazgan, T. **Bankacılığa Giriş ve Temel Bankacılık İşlemleri**,

www.goecities.com/uretkenogrenciler/yazi/html adresinden 18 Mayıs 2013’de alınmıştır.

⁷⁴ Takan, M. *a.g.e.*, s. 2

2.2.2. Ticari bankaların işlemleri

Bankaların fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri aşağıdaki gibidir.

2.2.2.1. Fon toplama yöntemleri

Ticari bankalarda fonlar iki kaynaktan sağlanmaktadır. Bu kaynaklar; özkaynaklar ve yabancı kaynaklardır. Bankaların özkaynakları kendi bünyelerinden sağladıkları kaynaklar ise; üçüncü şahıslardan borçlanmak yoluyla sağlanan kaynaklardır. İlgili bankalar fon kaynaklarının büyük bir kısmını yabancı kaynaklardan sağlamaktadır.⁷⁵

Burada, özkaynaklar: sermaye, yedek akçeler ve devreden kârlardan oluşurken, yabancı kaynaklar; mevduatlar, kısa vadeli borçlanmalar (merkez bankası kredileri, repo, Eurodolar borçlanmalar) ve uzun vadeli borçlanmalardan (tahvil İhracı vb.) oluşurlar.⁷⁶

Diğer bir anlatımla, başka işletme gruplarından farklı olsa da; bankalarda özsermaye derlenmesi, tahvil çıkarma yetkisi bulunduğu takdirde tahvil yoluyla sermaye derlenmesi ya da başka banka veya merkez bankasından kaynak sağlanması yollarıyla finanse edilirler. Dağıtılmayan karların “otofinansman” aracı olarak bankaların finansal kaynaklarını artıracığı da bellidir.⁷⁷

2.2.2.1.1. Mevduat toplamak

Mevduat; ticari bankaların kaynakları içerisinde kuşkusuz en büyük yeri mevduatlar oluşturmaktadır. Mevduat istenildiği zaman ya da belli bir vade sonunda geri alınmak üzere bankalara yatırılan para anlaşılmalıdır. Mevduat banka açısından bir borçlanma işlemidir. Parasını bankaya yatıran kimse bankaya kredi vermektedir.⁷⁸

Tasarruf işlemleri toplumun her kesimi tarafından gerçekleştirilebilir. Bireyler, aileler, işletmeler ve hükümetlerin tasarrufları finansal sistemin bir parçası olan bankalar tarafından, hem muhafaza edilmekte hem de sahiplerine gelir (faiz) sağlamaktadır.

⁷⁵ Takan, M. *a.g.e.*, s. 50

⁷⁶ Altan, M. (2001, Ekim). “*Bankacılık*” “*Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından*”, İstanbul: Beta Basım Yayım, s. 105.

⁷⁷ Yüksel, A. S., Yüksel, A. ve Yüksel, Ü. (2002). *Banka Yönetimi El Kitabı*, İstanbul: Alfa Yayınları, s. 82

⁷⁸ Şakar, H. (2000, Temmuz). *Genel Bankacılık Bilgileri*, İstanbul: Bileşim Yayıncılık, s.123

Bankaların tasarruf sahiplerinden, topladığı bu paralar mevduat yada tevdiat olarak isimlendirilmektedir.

Kişi yada kurumların bankalara para yatırmalarının başlıca iki nedeni vardır:

- a) Gelir elde etmek
- b) Güvenli bir biçimde saklamak

Mevduatın kaydına ve izlenmesine yarayan hesaplara da bankacılık dilinde mevduat hesapları, tevdiat hesapları, alacaklı cari hesaplar, tasarruf hesapları gibi çeşitli adlar verilmektedir. Bu hesapların ortak özelliği, daima alacaklı bakiye göstermeleri, borç bakiye vermemeleridir. Yani bu hesaplar mutlaka bir para yatırılarak açılabilir ve mudi (para yatıran) hesaptan en fazla yatırdığı kadar para çekebilir. Günümüzde dünya bankacılığında özellikle tüketici kredisi denilen yola mudiye yatırdığından daha fazla para çekme olanağı sağlayan uygulamalarda bulunmaktadır. Ancak mevduat hesaplarının ana özelliği, sürekli olarak alacaklı bakiyede seyretmeleridir. Yani hesapta mutlaka mudinin yatırdığı paraların çektiğim paradan daha çok olması zorunluluğu vardır.⁷⁹

Mevduat kabulü dolayısı ile banka ile mudi arasında bir sözleşme oluşmaktadır. Bu sözleşme borçlar yasası açısından “usulsüz tevdi” yada “karz” sözleşmesi karakterini gösterir.

Diğer taraftan mevduat yoluyla mudi belli bir tutarda paranın mülkiyetini bankaya aktarmakta ve bankada en azından aynı tutarda parayı mudiye, geri vermekle yükümlü bulunmaktadır. Bu durumda söz konusu işlemin BK.nun 306. maddesinde tanımlanan karz sözleşmesi ile açıklanması da mümkündür.

Mevduatın karz yada usulsüz tevdi sayılması konusunda yargıya varabilmek için tarafların bu konudaki niyetine bakmak uygun olur. Para bankaya sadece saklanmak amacıyla yatırılıyorsa ve bankada bunu sadece saklamak üzere kabul ediyorsa usulsüz tevdi sözleşmesinin, eğer mudinin parasını değerlendirmek, bankanın da başka işlerde (örneğin kredi verme)kullanacağı kaynağı sağlamak amacı varsa karz sözleşmesinin varlığına hükmetmek gerekecektir.

⁷⁹ Sungur, T. (1988). *Banka Tekniği*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Olgaç Matbaası, Ankara, s.3

Hem çağdaş bankacılık uygulamasının niteliği hem de bu konudaki T.C.Yargıtay Ticaret Dairesi Kararları; banka ile mudi arasında oluşan ilişkinin bir karz ilişkisi olduğu sonucuna götürmektedir.

Mevduatta gizlilik ve sır önem arz etmektedir. Bu nedenle, bankalarda çalışan personelin müşterileri ile ilgili bilgileri başkalarına açıklamaları yasaktır. Açıkladıkları takdirde, ağır para ve hapis cezalarına çarptırabilirler.

Mevduat toplamaya belirli istisnalar dışında bankalar yetkilidir. Banka haricinde bir kişi veya kurumun mevduat toplaması yasaktır.

Bir kişi veya kurumun bankadaki mevduatını belirli istisnalar dışında ihbarlı mevduat gibi istediği zaman çekebilir. Parasını çekmek isteyen bir mudinin, para çekmesi banka yöneticileri tarafından engellenirse bu yöneticiler, hapis cezasına çarptırılabilirler.

Bankaya yatırılan paranın güvence altına alınması amacıyla, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) kurulmuştur. Bir banka zor duruma düşerse, bankanın mudilerine TMSF'nden mevduat hesapları bakiyelerinin 50 bin Türk Lirasına kadar olan tutarı ödenmektedir.⁸⁰

Mevduatın birkaç yönden sınıflandırılması mümkün olup; mevduatın en geleneksel ayrımı vade bakımından⁸¹ yapılan, vadesiz mevduat, vadeli mevduat ve ihbarlı mevduat biçimindeki ayrımıdır.

Vadesiz Mevduat: Bankalarda belirli bir süreye bağlı olmaksızın istenildiği zaman geri alınmak üzere yatırılan paralara vadesiz mevduat denir. Söz konusu mevduat her an müşterinin kullanımına hazır bulundurulması gereğinden, bankaların bu tür paralardan yararlanma imkanı sınırlıdır. Bununla birlikte, savaş ve bunalım dönemleri dışında bankalar hiçbir zaman vadesi mevduatın yüzde yüzünü kasalarında tutamazlar. Çünkü özellikle sermaye maliyetinin yüksek olduğu yerlerde vadesiz mevduata da faiz verildiğinden bu paraların bankalarca kullanılması gerekir.

⁸⁰ Takan, M. *a.g.e.* s. 159

⁸¹ Sungur, T. *a.g.e.*,s.4

İhbarlı mevduat: Bankalarda ancak ihbar tarihinden belirli bir gün sonra çekilmek kaydıyla yatırılan paralara ihbarlı mevduat denir. İhbarlı mevduat, vadesiz mevduat ile vadeli mevduat arasında yer alır ve her iki mevduat türünün özelliğini de taşır. İhbarlı mevduata, bankaya vadesiz mevduattan daha fazla hareket serbestliği tanıdığı için daha fazla faiz verilir ve bu faiz oranının belirlenmesinde ihbar süresinin uzunluğu rol oynar.⁸²

Son yıllarda artan enflasyon karşısında yıllık %10 gibi bir faiz getirisi olan vadesiz mevduatların önemini yitirmesi sonucu bankalardan yapılan önemli fon çekilişlerini önlemek ya da çekilen fonları geri döndürmek için 5 Nisan 1994 kararlarını izleyen dönemde faiz getirisi oldukça yüksek bir haftalık ihbarlı mevduat uygulamasına gidilmiştir.⁸³

Vadeli mevduat: Bankalara veya bu konuda yetkili kuruluşlar tevdi edildiği tarihten ancak belli bir süre geçtikten sonra çekilmek şartıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından yatırılan paralara vadeli mevduat denir.

Bu mevduat türünde banka, paranın ne zaman çekileceğini önceden bilir. Dolayısıyla bu türde yatırılmış paraları banka rahatlıkla kullanır. Bu nedenle bankalar vadeli mevduat mudisine diğer mevduat türlerine göre daha fazla faiz verir.

Diğer bir ayırmda ise Bankalar kanununun 34. maddesinin 1. fıkrasına göre ayrılmış olan vade türlerini bankalar bilançolarında tasarruf mevduatı, ticari mevduat, resmi mevduat, döviz tevdiatı, bankalar mevduatı ve diğer mevduat olarak altı başlık altında incelemektedir.

Tasarruf mevduatı: Gerçek kişiler ile vakıf, dernek, birlik, sendika ve firmaların ihtiyat saiki ile ayırdıkları ve faiz geliri saptamak amacıyla dönük olarak bankalara yatırdıkları mevduat, tasarruf mevduatıdır. Tasarruf mevduatına ilişkin yasal düzenleme Bankalar Kanunu'nun 34. maddesinin 2. fıkrasında yapılmıştır.⁸⁴

Ancak vadesiz tasarruf mevduatı hesapları üzerine münhasıran çek keşide edilmesi ticari işlem sayılmaz.

⁸² Takan, M. *a.g.e.*, s. 161

⁸³ Parasız, İ. "*Para Banka...*" *a.g.e.*, s. 166

⁸⁴ Altan, M. *a.g.e.*, s. 106

Bankalar tasarruf mevduatını diğer mevduat hesaplarından ayırmak zorundadırlar.

Ticari mevduat: Her türlü ortaklıklara, tüccarların ticarethane ve firmalarına, kooperatif ve birliklerin ticari işlemlerine, iktisadi devlet teşekkülü halindeki işletmelere ve bankalara bağlı teşebbüs ve müesseselere, devlet veya mahalli idarelerin koydukları sermaye ile kurulmuş şirketlere ve bunlara bağlı teşebbüs ve işletmelere ait mevduat ticari mevduattır.

Resmi mevduat: Genel ve katma bütçeli daire ve kuruluşlara, yerel yönetimlere, kanunla kurulmuş döner sermayeli teşekküllere, mahkemelere, savcılıklara, icra ve iflas dairelerine, tereke hakimliklerine ve kanunla kurulmuş sosyal sigorta kurumlarına ait mevduat, resmi mevduat sayılır.⁸⁵

Türkiye’de bu tür mevduatların şubeleri bulunduğu yerde Merkez Bankasına, bulunmayan yerlerde T.C. Ziraat Bankasına yatırılma zorunluluğu vardır.

Döviz tevdiatı: Mudilerin yabancı para cinsinden bankalara yatırdıkları mevduatlarıdır. Döviz tevdiat hesapları nakden veya yurtdışında en az altı ay çalışmış ve oturma izni almış olmak şartıyla, mektupla açtırılarak çalıştırılabileceği gibi, Türkiye’de ve dışarıda oturan gerçek ve tüzel kişilerin Türkiye’ye getirilmesi zorunlu olmayan dövizleri karşılığında açtırabilecekleri “dövizle çevrilebilir mevduat” olarak da çalıştırılabilir.⁸⁶

Bankalar mevduatı: Bankaların (KİT biçimindeki bankalar ve Merkez Bankası dahil) ve özel yasalarına göre mevduat kabulüne yetkili bulunan kuruluşların (örneğin, kredi kooperatifleri ve birlikleri) birbirine yaptıkları mevduattır.

Bir bankanın kendi şubeleri arasındaki mevduatla ilgili hareketler, bu tanımın kapsamına girmemektedir. Bankalar mevduatı adı altında ayrı bir mevduat grubu oluşturulmasının nedeni, bankalar arasındaki mevduat hareketlerini diğer gerçek mevduattan kolaylıkla ayırarak mükerrerliği önlemek ve bankaların disponibilitelerinin inceleme ve saptanmasını kolaylaştırmaktır.

⁸⁵ Sungur, T. *a.g.e.*, s.7

⁸⁶ Altan, M. *a.g.e.*, s.109

Kalkınma ve yatırım bankaları diğer bankalardan bir yıl ve daha uzun vade ile sağladıkları paralar mevduat kabul edilmez.

Diğer mevduat: Yukarıda sayılan ve tanımlananlar dışında kalan kişilere ait mevduat bu sınıfa girer.⁸⁷

2.2.2.1.2. Merkez bankası kredileri

Bir ülkedeki iktisadi faaliyet artış gösterdiği zaman, krediye olan ihtiyaçta artar. Bankaların kaynakları sınırlı olduğundan, kredi ihtiyacını zaman zaman karşılayamaz. Bankalar nakit sıkıntısına düştükleri zaman merkez bankalarına müracaat ederler. Nakit sıkıntısına düştüklerinde veya kredi taleplerini karşılayamadıkları zaman, reeskont mekanizmasına başvurarak, merkez bankasından geçici yolla gerekli kaynağı temin edebilirler. Bu kaynağı temin edebilmek için merkez bankasından reeskont ve avans şeklinde kredi çekerler. Vadesi bir gün ve birkaç hafta olan bu kaynağın maliyeti reeskont oranlarıdır. Merkez bankası kredisi başlıca üç şekilde sağlanabilir. Bunlar;

- İskonto edilmiş senetlerin reeskontu,
- Senetler karşılığı kredi,
- Tahvil ve kıymetli maden rehni karşılığında avanslardır.⁸⁸

Kredi piyasasındaki bu hareketler, merkez bankasına para-kredi işlerinin iktisadi politikanın amaçlarına göre düzenleme imkanı verir. Merkez bankaları ekonomik dengenin bozulmaksızın korunmasını ve istikrarlı olmasını amaçladıklarından para-kreditinin düzenlenmesi, denetlenmesi konusunda değişik kontrol araçları kullanır.

Bu araçlar; iskonto hadlerinin ayarlanması, açık piyasa işlemleri, genel olarak faiz oranlarının ayarlanması, umumi disponibilite oranının ayarlanması, banka kredilerinin düzenlenmesi, mevduat karşılık oranlarının ayarlanması, kredi tavanları ve diğer araçlardır.⁸⁹ Özellikle selektif kredi politikası uygulanan ülkelerde Merkez bankasının reeskont politikası bu uygulamada önemli bir araçtır.⁹⁰

⁸⁷ Sungur, T. *a.g.e.*, s.11

⁸⁸ Altan, M. *a.g.e.*, s. 119

⁸⁹ Takan, M. *a.g.e.*, s. 25

⁹⁰ Öçal, T. ve Çolak, Ö. F. (1999). *Finansal Sistem ve Bankalar*, Ankara: Nobel Yayınları, s.122

2.2.2.1.3. Repo ve ters repo

Repo, taraflardan birinin menkul değerlerini diğerine belirlenen bir tarihte belirlenen fiyattan geri satın alma garantisiyle satma anlaşmasıdır. Bankalar birkaç günlük fona ihtiyaç duydukları zaman repoya fon kaynağı olarak müracaat ederler. Bankalar ellerindeki hazine bonolarını devlet tahvillerine banka bonusu ve banka garantili bonolarını ihraç edilen menkul kıymetlerini yatırımcılara çok kısa bir süre sonra geri almak kaydıyla satarak kaynak ihtiyaçlarını karşılarlar.

Banka ile müşteri arasında belirli bir vade ve belirli bir oranda yapılan repo işlemi sonrası mülkiyeti geçici olarak müşteriye geçen kağıtlar müşteriye teslim edilebileceği gibi, çoğu zamanda banka tarafından müşteri adına saklanmakta ve menkul değerlerin kararlaştırılan vadede geri satın alınacağına ilişkin taahhüdü de taşıyan bir makbuz müşteriye verilmektedir.⁹¹

Müşteri adına bankada saklanan menkul kıymetler Müşteri adına nazım hesaplarda açılan bir emanet hesabına aktarılır. Vade geldiğinde, kağıdın geri alımı yapılarak yeniden portföye girişi yapılır ve müşterinin parası faizi ile birlikte iade edilir. Yapılan işlem aslında, ticari portföyde bulunan kağıdın üzerindeki faizi müşteri ile paylaşmaktır. Portföy taşımak nedeni ile ortaya çıkabilecek fonlama ihtiyacını hafifletmek amacıyla repo yapılması tercih edilebileceği gibi, portföydeki rakamın bilanço dışına, nazım hesaplara taşınması nedeni ile disponibilitate ve munzam karşılıktan istisna olduğu içinde mevduat kabulü yerine repo yapılması tercih edilir.

Reposa vade sınırı yoktur, ancak reponun vadesi menkul kıymetin vadesini aşamaz.

Repo işlemleri Türkiye’de ilk kez yabancı bankalar tarafından gerçekleştirilmiştir. 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren T.C. Merkez Bankası tarafından açık piyasa işlem aracı olarak kullanılan repoya ilişkin yasal düzenlemeler Sermaye Piyasası Kurulunca 31 Temmuz 1992 tarihinde yayınlanan “Menkul Kıymetlerin Geri Alma ve Satma Taahhüdü ile Alım Satımı Hakkında” ki Seri V. No: 7 Tebliği ile yapılmıştır. Repo işlemlerini SPK’nun 34. maddesi uyarınca faaliyet izni almış bankalar ile sermaye piyasası mevzuatın uygun faaliyet gösteren ödenmiş sermayesi 10 milyar lira olan aracı kurumlar

⁹¹ Takan, M. *a.g.e.*, s. 25

yapabilmektedirler. Repo işlemi yapılırken taraflardan birinin bu şartlara haiz olması yeterlidir. Bankalar için repo işlemleri mevduat olarak yorumlanabilir. Halen repo kazancından %20 oranında vergi kesintisi yapılmaktadır.

Ters repo, geri satım vaadiyle yapılan menkul kıymet alımlarıdır. Banka, elinde kaynak fazlası olduğunda veya daha iyi koşullar ile repo yapma fırsatı yakaladığında elinde kağıt bulunan müşterileri ile anlaşarak ters repo işlemi yapabilir. Yapılan anlaşma ile banka işlem gününde parayı öderken kağıtları teslim alır (veya müşteri emanetinden çıkış yapar) ve kağıtların portföyüne girişini yaparken, vadede kağıtları teslim ederken faizi ile birlikte parasını geri alır. Çok sık başvurulmayan bu işlem aslında bir tür menkul değer karşılığı kredi olarak yorumlanabilir. Ters repo işlemleri daha çok daha uygun fiyatlı repo yapılması amacıyla yapılmakta veya müşterilerinin kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını kredi prosedüründen geçirmeden giderme amacını taşımaktadır.⁹²

İşlemin karlılık ölçüsü; ters repo yapan taraf (müşteri) için faiz gelirdir, repo yapan taraf için (banka) ise, işleme konu menkul kıymetin işlem vadesi süresince, müşteriye ödenen faiz giderinden daha fazla getirisi olması ve tahsil edilen paranın faiz giderinden yüksek gelire plase edilmesidir.⁹³

2.2.2.1.4. Eurodolar borçlanmalar

Kısa vadeli fona ihtiyaç duyan bir ulusal banka, bu gereksinimini ülke dışından herhangi bir banka veya kurumdan veya Eurodolar piyasalardan karşılaması halinde eurodolar borçlanmış olacaktır. Özellikle toptancı piyasalarda faaliyet gösteren bankaların sıkça başvurdukları bir finansman kaynağıdır.

Bankalar, (CP) Commercial Paper (CP) ve Euro Commercial Paper (ECP) ihraç ederek kaynak sağlayabilirler. CP'ler tüm dünyada işlem görürken, ECP'ler sadece Avrupa piyasasında işlem görürler. Bu kağıtlar çoğunlukla USD 100.000 kupürleri şeklinde ve değişik döviz cinslerinde ihraç edilirler. CP ve ECP ihraç etmek isteyen bankalar "raiting" alırlar. Bankanın raitingi ne kadar yüksek ise o kadar ucuz borçlanabilirler.⁹⁴

⁹² Şakar, H. *a.g.e.*, s. 83

⁹³ Altan, M. *a.g.e.*, s. 120

⁹⁴ Altan, M. *a.g.e.*, s. 121

Ancak, raitingi olmayan ihraçlarda söz konusudur. Banka için daha yüksek maliyetli bir borçlanma sağlar. Bir diğer seçenek ise ihracın yüksek raitinge sahip olan bir ikinci kuruluş tarafından teminatlandırılmasıdır.

CP ve ECP'nin alıcıları kurumsal yatırımcılardır. Para piyasası yatırım fonları tüm ihraç edilen CP'lerin yaklaşık üçte birinin alıcısı sigorta fonları, emeklilik fonları, ticari bankalar ve hükümetlerdir. Kısa vadeli olmasından dolayı bunların ikincil piyasası çok küçüktür.

CP ve ECP'nin müşteri açısından faydaları şu şekilde sıralanabilir;

- Disponibilite ve karşılık ayrılması gerekmediği için banka açısından maliyeti düşük bir kaynaktır. Bu nedenle müşteriye daha yüksek faiz önerilebilmektedir.
- Müşteri ihtiyacı doğrultusunda bir vade seçebilir.
- Müşterinin getirisi nettir. Herhangi bir vergi kesintisi yoktur.
- Vadeden önce bozulmak istendiğinde, paranın hesapta kaldığı süreye denk düşen faiz oranı uygulanır.
- Müşterinin parasını büyüklüğüne göre cazip faiz oranları önerilebilir.⁹⁵

2.2.2.1.5. Tahvil ihracı

Tahvil ihracı, bankaların bir başka fon kaynağını oluşturur. Daha çok yatırım ve kalkınma bankaları bu yola başvururlar. Çünkü, bu bankaların açtıkları uzun vadeli kredileri mevduat ve öz sermayeleri ile karşılamaları mümkün değildir. Özellikle sermaye piyasasının geliştiği ülkelerde yatırım ve kalkınma bankalarının uzun vadeli kredilerini tahvil ihracı suretiyle temin ettikleri fonlarla karşıladıkları görülmektedir. Türk Medeni Kanunu'nda da bu konuda hükümler bulunmaktadır. Ancak, rehinli tahvil ihracının Türkiye'de henüz uygulaması yoktur. Tahvil ihracı suretiyle yapılan borçlanmanın tamamının ipotekle temin edilmesi de mümkündür. İpotekli tahvil ihracı, yatırım ve kalkınma bankalarımızın uzun vadeli kredileri için gerekli kaynağın temini bakımından üzerinde durulmaya değer bir konudur.

⁹⁵ Altan, M. *a.g.e.*, s. 122

Türkiye’de ticari bankaların fon kaynakları incelendiğinde, tahvil ihracı ile sağlanan fonların olmadığı, özellikle yatırım ve kalkınma bankaları tarafından daha yoğun olarak kullanıldığı görülür. Bunun nedeni yatırım ve kalkınma bankaları dışında kalan mevduat bankalarına mali hukukumuzda bir engel olmamasına rağmen, tahvil ihracına izin verilmemiş olmasıdır. Bunun nedeni ise; bankaların mevduat kabulü sınırını aşma ihtimali, mevduat faizi hükümlerinin uygulanmaması ve munzam karşılık yükümlülüğünün yerine getirilememesidir.⁹⁶

2.2.2.2. Fon Kullanırma yöntemleri

Ticari bankalar gerek kendi özkaynakları ile gerekse yabancı kaynaklardan sağladıkları fonları, plasman işlemleri yardımıyla kullanmaktadır. Belirli bir maliyet (ödenen faiz, komisyon ve diğer giderler) sağladıkları fonları, belirli bir gelir karşılığında kullanma yoluna gitmeleri, bankaların fon kullanma fonksiyonunu oluşturur.

Sözü edilen bankalar sağladıkları fonları kredi vermek, menkul kıymet alımı, gerekli hizmet binaları ve araçlar gibi sabit varlıklar yatırım, çeşitli alanlardaki işletmelere iştirak etmek sureti ile kullanmaktadır.⁹⁷

2.2.2.2.1. Cari hesap kredisi

Bankaların, kendileri ile sürekli ilişki halinde bulunan tüccar, sanayici ve diğer güvenilir gerçek ve tüzel kişilere açtığı kredileridir. Cari hesap kredisi, açılan kredinin firma tarafından işin durumuna ve ödeme ihtiyacına göre kullanılmasını, yapılacak tahsilatın faiz ve zaman kaybı olmadan bankaya tevdiini mümkün kılan bir kredi şeklidir. Cari hesap kredisi kullanan firma, belirlenen kredi sınırları çerçevesinde istediği zaman, istediği miktarda bankadan para çekebilir veya bankaya para yatırabilir. Dönem sonunda çekilen ve yatırılan paralar mukayese edilir ve gerekli faizler hesaplanarak kapatılır.

Cari hesap kredisi veya açık krediler; banka ile kredi talebinde bulunan arasında yapılan anlaşmaya göre ve genellikle bir yıl süre ile düzenlenen kredi şeklidir. Bu türlü kredilerde, belirtilen süre içinde maksimum kredi limiti tespit edilir. Kendisine kredi açılan

⁹⁶ Altan, M. *a.g.e.*, s. 124

⁹⁷ Takan, M. *a.g.e.*, s. 49

müşteri, tespit edilen limiti aşmamak koşulu ile krediyi istediği zaman istediği miktara kadar çekebilir.⁹⁸

Cari hesap kredileri, işletmelerin çalışma sermayesinin finansmanında kullanılan kısa vadeli nakdi kredi niteliğindedir. Cari hesap kredileri ile işletmeler maddi para kullanmadan ödemelerini yapabilirler. Bu da banka parasının arzını artırır.⁹⁹

Türkiye’de bu krediler, TTK’nun 87. maddesi hükümleri gereğince uygulanır.¹⁰⁰

Bankaların teminatsız olarak ya da aynı veya kişisel teminat karşılığı açtıkları kısa vadeli krediler avans ya da borçlu cari hesap şeklinde açılabilir. Avans da genellikle açılan kredinin bir defada verilmesi ve vade sonunda bir defada geri ödenmesi şart koşuldur.¹⁰¹

Borçlu cari hesap şeklinde çalışan rotatif krediler, müşterilerimizin kısa süreli finansman ihtiyacını karşılamak amacı ile kullanılır. Kredi limiti ve teminat düzeni uygunsa vade içinde yeni kullandırmalar mümkündür. Rotatif kredi faiz oranlarının piyasadaki duruma göre belirlenmesi, tahakkuk eden faizlerin üç ayda bir tahsil edilmesi kullanan firmaların bütçesine rahatlık getirir. Ayrıca bu kredi; teminata alınan gerçek müşteri çek ve senetlerinin nakde dönüşür dönüşmez ya da nakit ödemeler ile parça parça veya tamamen kapatılabilmesi imkanını da tanımaktadır. Rotatif Türk Lirası Krediler, firmaların ticari faaliyetleri sırasında çeşitli nedenlerle gereksinim duydukları (hammadde alımı ve üretim giderleri vb.) kısa süreli finansmanın sağlanması amacıyla kullanılan kredilerdir. Kredinin vadesi, fiyatı ve teminatları piyasa koşullarına göre belirlenmektedir. Piyasa koşullarına göre değişen faiz oranı, üçer aylık dönemler sonunda tahsil edilmektedir. Vadesinden önce kapatılabilir.¹⁰²

2.2.2.2.2. İskonto ve iştirah kredisi

İskonto, belli özellikteki alacak haklarının paraya çevrilmesini mümkün kılan bir işlemdir. Bankalar, vadesi gelmemiş ticari senetleri devralarak vade tarihine kadar geçecek

⁹⁸ Pınar, M. C. (1968). *Kredi Analizi (Kısa Süreli)*, İstiklal Matbaası İzmir s. 8

⁹⁹ Altan, M. *a.g.e.*, s. 140

¹⁰⁰ Sungur, T. *a.g.e.*, s. 62

¹⁰¹ Öçal, T. ve Çolak, Ö. F. *a.g.e.*, sayfa :132

¹⁰² İnternet: Türkiye Bankalar Birliği, <http://www.tbb.org.tr/asp/bankalar1.asp> 08/5/2004 tarihi itibarıyla, s.

süre için, faiz, komisyon, para nakil ücreti ve gider vergisinin düşülmesinden sonra peşin değerleri üzerinden müşteriye ödemedede bulunarak iskonto kredisi vermiş olurlar.¹⁰³

İskontoya en elverişli senetler, poliçe ve bonolar yani emre muharrer senetlerdir. Bundan başka, faiz kuponlarını, vadesine birkaç ay kalan tahvillerin iskontosu mümkündür. Hazine bonoları iskonto edilebilir.¹⁰⁴

İskonto işleminde senedin mülkiyeti temlik cirosu ile bankaya devredilmekte, bankada hamil sıfatıyla alacaklı duruma geçtiğinde, senet bedelini tahsile hakkı olmaktadır. İştira ise, bir iskonto kredisi türü olup, burada işlemin yapıldığı belediye sınırları dışındaki bir yerde ödenecek bono ve poliçenin iskontosu söz konusu olmaktadır. Bu tür kredilerde banka için teminat sadece senet olduğundan, senedin hukuki geçerlilik yönünden titiz bir şekilde incelenmesi gerekir.

İskonto ve iştira, plasmanı gerektiren kredi işlemleridir. Bu işlemlerle müşteri, hamili bulunduğu senedin mülkiyetini aldığı para karşılığında bankaya devreder. Bu nedenle, iskonto ve iştira senetlerinin temlik ciro suyuyla bankaya devredilmeleri önemlidir. İskonto edilecek senetler bono, poliçe, hazine bonoları ve hazine kefaletine bonolar olabilir.¹⁰⁵

Görülüyor ki, iskonto belli özellikte alacak haklarının paraya çevrilmesini mümkün kılan bir işlemdir. Banka iskonto işlemi ile her an çekilmesi olası mevduatını işleterek, faiz komisyon, para nakil ücreti alır. Başka bir deyişle, ticari senetleri o günkü değeriyle satın alır. Ticari bir senedin iskontoya arz edildiği günkü değeri, ticari senet tutarından vadeye kadar olan faiz ve diğer masraflar çıktıktan sonra kalan değere eşittir.

İskonto edilen senedin keşidecisi, muhatabı, ciro edenleri ve aval verenleri, senedin vadede ödenmemesinden iskonto edenleri ve aval verenleri, iskonto eden bankaya karşı zincirleme sorumlu olduklarından, bankaca bunlara ait imzalar incelenir, ve krediyi geri ödeme güçleri dikkate alınır.

Öte yandan bankanın paraya ihtiyacı olduğunda bu senetleri merkez bankasına reeskont ettirmek suretiyle ihtiyacını karşılayabilir.¹⁰⁶

¹⁰³ Altan, M. *a.g.e.*, s. 141

¹⁰⁴ Öçal, T. ve Çolak, Ö. F. *a.g.e.*, sayfa :133

¹⁰⁵ Takan, M. *a.g.e.*, s. 210

¹⁰⁶ PINAR M. Cengiz, *a.g.e.*, sayfa : 8

2.2.2.2.3. Mal karşılığı kredi

Sanayi hammadde ve mamul maddeleri, tarım ürünleri yada ticari malların bankaca rehin alınması suretiyle açılan kredilerdir. Kredinin şartları bir sözleşme ile belirlenir ve banka tarafından müşterisinden bir “rehin bordosu” alınır.

Mal karşılığı kredinin açılabilmesi için, malların dayanıklı türden olması ve satışı Tekel'in elinde olmaması, sigorta ettirilmesi ve saklanmaya uygun depolarda yed'i emin aracılığı ile depolanması gerekmektedir.

Mal karşılığı verilen krediler, ürettiği malı hemen satmayan satış için belirli mevsimleri bekleyen tüccarlara açılan nakdi kredilerdir.¹⁰⁷

Maddi güvenceli krediler, krediye güvence olarak maddi bir varlığın karşılık tutulması suretiyle kullanılan kredilerdir.¹⁰⁸

Özet olarak ifade etmek gerekirse, mal karşılığı kredi, bankaca kabule değer bir malın yapılacak olan ekspertiz neticesi oluşacak değerinin belirli bir tutarının malın bankaca rehin karşılığında müşteriye ödenmesidir.¹⁰⁹

2.2.2.2.4. Pay senedi ve tahvil karşılığı kredi

Bu kredi türü, anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklıkların pay senetleri ile çeşitli ortaklık ve kamu kuruluşları tarafından menkul kıymetler borsasına kota ettirilmiş tahvillerin rehin alınması suretiyle açılan kredilerdir. Ancak, Türk Bankalar Kanunu'nun 48. maddesine istinaden bankalar iştiraklerinin pay senetlerini rehin alamazlar ve kredi veremezler.¹¹⁰

Diğer bir anlatımla, bankalarca kabul edilen, tahvil ve hisse senetlerinin bankaya rehin edilmesi karşılığında, borçlu cari hesap şeklinde kullanılan kredidir.

Tahvil ve hisse senedi karşılığı kredide en önemli konu, krediye teminat olarak alınacak tahvil veya hisse senedinin, menkul kıymetler borsasında alım satımı kabul edilmiş olmasıdır.

¹⁰⁷ Altan, M. *a.g.e.*, s. 141

¹⁰⁸ Sungur, T. *a.g.e.*, s. 64

¹⁰⁹ Takan, M. *a.g.e.*, s. 211

¹¹⁰ Altan, M. *a.g.e.*, s. 142

Bu kredi türünde dikkat edilmesi gereken önemli konu, kredinin rehin konusu kıymetlerin değerinin belirli bir tutarıdan kullandırılması ve kullandırım süresince menkullerin değerlerinin titiz bir şekilde takip edilerek, marjın korunmasına özen gösterilmesi zorunludur. Bunun yanında bankalar, devlet tahvili ve Hazine bonosu karşılığı da kredi kullandırmaktadırlar.¹¹¹

2.2.2.2.5. Ticari vesaik mukabili kredi

Bu tür krediler, işleyişi bakımından mal karşılığı kredi gibidir. Aralarındaki tek fark rehin alınan şeyin malın kendisi olmayıp malı temsil eden kağıtların olmasıdır. Bu tür krediler, umumi mağazalara tevdi edilmiş emtiaya ait rehin senedi (varant) mukabilinde ve yolda bulunan emtiayı temsil eden (ithalat ve ihracat vesikası) vesika mukabili olmak üzere iki şekilde verilebilmektedir.¹¹²

2.2.2.2.6. Kıymetli maden ticareti ve ticari emtia piyasası işlemleri

Çeşitli bankalar altın, gümüş, platin gibi değerli madenlerin hem ticaretini yaparak hem de finansmanına katılarak kıymetli maden ticaretinde taraf olabilmektedirler.

Bankaların kıymetli maden ticaretine taraf olmaları, bu madenleri üreticiden işlenmiş olarak satın alıp, ihtiyaç duyulan sanayi işletmelerine satmasıyla gerçekleşmektedir. Bankaların finansman konusunda yardımcı olmaları ise, riski yüksek olan bu madenlerin riskini azaltmak amacıyla hedging işleminde aracı olarak faaliyet göstermeleri ile olmaktadır. Bankalar kıymetli maden ticareti yaparak bunların finansmanına katkı sağlarken, risk yönetim aracı olarak forward işlemlerini yoğun olarak kullanarak hem kendilerini hem de bu alanda çalışan banka müşterisi yatırımcıları ve sanayicileri riske karşı korumuş olmaktadır.

Çeşitli bankaların ve sanayi kesiminin yanı sıra; bir ülkenin kredibilitesini etkileyen gerektiğinde para piyasasında kullanılan ve rezerv olarak tutulan altın, gümüş vb. kıymetli madenler, merkez bankaları tarafından da talep edilmektedir.

Çeşitli bankaların, diğer bir önemli işlevi ise ticari emtia piyasalarındaki mal ticareti işlemlerinin finansmanına katkıda bulunmalarıdır. Günümüzde bankaların

¹¹¹ Takan, M. *a.g.e.*, s. 213

¹¹² Altan, M. *a.g.e.*, s. 142

piyasadaki işlevleri farklılaşmıştır. Bunun nedeni ise bu piyasalarda “future market” işlemlerinin yoğunluk kazanmasıdır. Bu nedenle tacir bankalar gelişen yeni finansman tekniklerine paralel olarak işlevlerini de yeniden düzenlemişlerdir. Bankaların bu piyasalardaki işlevleri şöyle sıralanabilir;

- Future market işlemlerine finansla destek olmak,
- Borsaları izleyerek müşterilerine istedikleri bilgileri sağlamak,
- Ticareti yapılan emtiayı sigorta etmek,

Yükleme, boşaltma kontrol gibi hizmetleri sunmak.¹¹³

Piyasada kredi alanların ekonomik ve mali durumlarını devamlı olarak kontrolünün olanaksız olması, ekonomik gidişin bir kararda seyretmesi, bankaları genel olarak teminat karşılığı kredi vermeğe zorlar. Açılan, kredi banka lehine rehnedilen emtia ve senetlerde temin edilir. Bankalar genellikle, paraya çevrilmesi kolay mallar kredi açarlar. Örneğin, kıymetli maden ve kıymetli madenden yapılmış eşya, hububat, pamuk, yün gibi satışı ve muhafazası kolay tarım ürünleri, satışı ve muhafazası kolay hammadde, yarı işlenmiş ve mallar banka lehine rehin edilerek kredi alınır.

Burada ticari emtia karşılığı açılan kredilerde kredi alan kişiye itimat ikinci planda kalır. Bununla beraber, açılan kredinin kredi alanın ödeme gücünü aşmamasına dikkat edilir. Çünkü, kredi alan bankaya olan borcundan bütün serveti ile sorumlu olur. Banka lehine rehnedilen emtia satış hasılatı banka alacağını tamamen karşılamazsa, banka kredi alanın diğer mallarına haciz koydurabilir. Bu itibarla, bir taraftan rehnedilen şeyin alınan krediyi karşılayabilecek bir kıymete sahip olmasına dikkat edilirken, diğer taraftan açılan kredinin kredi alanın ödeme gücünü aşmamasına önem verilir. Böyle bir davranış, menkulün paraya çevrilmesi maliyetinden kurtulmak için zorunludur. İtibarlı bir tacir banka lehine rehnettiği malın banka tarafından paraya çevrilmesinden çekinir, borcunu vadede ödemeye çaba gösterir.¹¹⁴

2.2.2.2.7. Leasing

Türkiye’de “leasing” sözcüğünü karşılamak üzere “finansal kiralama ” deyimini kullanılmakta; leasing verene ”kiralayan” ; leasing alana da “kiracı” denilmektedir.“ Finansal kiralama; kiralayanın, kiracının talebi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya

¹¹³ Altan, M. *a.g.e.*, s.135,136,

¹¹⁴ Oçal, T. ve Çolak, Ö. F. *a.g.e.*, sayfa :131-132

başka şekilde temin ettiği malın zilyetliğini (kullanım hakkını), her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartıyla, bedeli karşılığında kiracıya bırakılmasını öngören bir sözleşmedir.”¹¹⁵

Başka bir anlatımla leasing, yatırım ve finansman amacıyla bir menkul veya gayrimenkulün sahibi tarafından bir edinim karşılığı kullanma hakkını kiracıya devrini öngören bir sözleşmedir.

Türk Finansal Kiralama Kanununa göre, leasing işlemi, yalnızca leasing işlemi yapmak amacıyla kurulmuş olan finansal kiralama şirketleri, yatırım bankaları ve katılım bankaları tarafından yapılmaktadır.

Bir finansal kiralama işleminde, bu tür finansman kurumlarına kiralayan, malı kullanan şirket veya şahsa da kiracı adı verilir. Her iki taraf arasında anlaşma noterde yapılır.

Kira ödeme süresi, kiracı ve kiralayan arasında serbestçe kararlaştırılır. Sözleşme süresi ise minimum 4 yıldır (bazı durumlarda 2 yıl). Kira süresi daha kısa olabilir. Ancak kiralar ödenmiş olsa bile sözleşme süresi dolmadan makine ve ekipman mülkiyeti kiracıya devredilemez.¹¹⁶

Leasing faaliyetleri esas olarak "faaliyet kiralaması", "finansal kiralama" ve "satış ve geriye kiralama" şeklinde üç biçimde yapılmakta; bunun yanında coğrafi alan ve vade süresi gibi çeşitli kriterlere göre farklı leasing sınıflamaları görülmektedir.

Faaliyet kiralaması: Bu tür kiralamada, kira konusu olan mal bir kira anlaşması ile kiracı ve kiraya veren bakımından söz konusu varlığın ekonomik ömrünü kapsamayan kısa sayılabilecek bir süre içinde kiralanmaktadır. Faaliyet kiralamasında kontrat belirli bir süreyi kapsamak üzere yapıldığı halde önceden belirtilen süreler içinde ihbar yapılarak feshedilebilir. Yani faaliyet kiralaması kiracıya sözleşmeyi iptal hakkı tanıyan, dolayısıyla teknolojik açıdan-modası geçmiş makine ve teçhizatı geriye verebilme imkânını ortaya çıkartan esnek bir leasing türüdür.¹¹⁷ Faaliyet kiralamasında kiralanan makine ve teçhizatın bakım ve teknik destek yükümlülüğü genellikle kiraya verende bırakılmaktadır. Kiracının sorumluluğu sadece anlaşma süresinden taahhüt ettiği kirayı ödemekle sınırlı olan bu tür

¹¹⁵ 10. 61985 tarihli ve 3226 sayılı “*Finansal Kiralama Kanunu*” 4. Madde

¹¹⁶ Altan, M. *a.g.e.*, s. 129

¹¹⁷ Öçal, T. ve Çolak, Ö. F. *a.g.e.*, sayfa :136

anlaşmalarda, eskime veya aşınmayla geri alınma tarihinde ortaya çıkabilecek muhtemel fiyat değişikliklerinin riski kiraya verenin üzerindedir.

Finansal kiralama: Finansal kiralama veya diğer adıyla sermaye kiralaması makine ve teçhizatın mülkiyet hakkının yasal olarak kiraya verende kalmasına rağmen, ekonomik açıdan kiralanan varlık üzerindeki kontrolü kiracıya devreden ve kiracıyı varlığın fiili sahibi haline getiren uzun süreli bir leasing türüdür. Kiracının, kiralanan varlığın ekonomik ömrünün önemli bir kısmını, hatta tamamını kullanma yetkisine sahip olduğu ve mülkiyet dışındaki bütün riskleri ve yararları üstlendiği finansal kiralamalar genellikle bir leasing şirketi aracılığıyla yapılmakta, üçlü bir anlaşmayı içermekte ve kiralanan varlıklar açısından daha geniş kapsamlı olmaktadır. Finansal leasing anlaşmaları, belirlenen bir ilk dönem sona ermeden feshedilemez. Kiracının ödediği kira miktarının toplamı ise, sözleşmenin bitiminde malın tamamen itfa edilmesini sağlamaktadır. Tam bir leasing anlaşmasında kiraya veren, kiralanan makine ve teçhizatın bakım ve servis yükümlülüğünü üstlenmektedir.¹¹⁸

Satış ve geriye kiralama: Genellikle nakit sıkışıklığının olduğu dönemlerde başvurulmuş satış ve geriye kiralama uygulamasında herhangi bir varlığın sahibi, söz konusu varlığı bir finans kurumuna satmakta ve satın alan kuruluştan tekrar kiralamaktadır. Sonuçta hem varlığın kullanım hakkını elde etmekte hem de nakde sahip olmaktadır. Görüldüğü gibi, bu uygulamada varlığı satan "kiracı", satın alan ise "kiraya" veren durumuna gelmektedir. Satış ve geriye kiralama anlaşmalarında da, kiraların toplamı kiraya verenin kiralanan malı satın alırken yaptığı harcamaya eşit olmakta ve kiraya verene bir miktarda kâr bırakmaktadır.

Finansal kiralama ve satış ve geriye kiralama uygulamaları büyük ölçüde birbirine benzemektedir. Aralarındaki başlıca fark finansla kiralamalarda teçhizatın genellikle yeni olması ve üretici veya dağıtımcılardan satın alınmasıdır. Satış ve geriye kiralama uygulamasında ise, daha önce de değinildiği gibi teçhizat, teçhizatı kiralayacak olan şirket tarafından, kiraya verecek kuruluşa satılmaktadır.¹¹⁹

¹¹⁸ Öçal, T. ve Çolak, Ö. F. *a.g.e.*, sayfa :137

¹¹⁹ Öçal, T. ve Çolak, Ö. F. *a.g.e.*, sayfa :138

2.2.2.2.8. Diğer İşlemler

Bankların yukarıda belirtilen fon kullandırma işlemleri dışında yaptıkları işlemleri kapsamaktadır.

3. FON SAĞLAMA VE KULLANDIRMA YÖNTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Fon Toplama Yöntemlerinin Karşılaştırılması

Katılım ve Ticari Bankaların fon toplama yöntemlerinin karşılaştırılması şu şekildedir.

3.1.1. Cari hesaplar / Vadesiz mevduat hesapları

Katılım bankalarının da fon toplama yöntemi olarak kullanılan cari hesaplar da; klasik bankaların (ticari bankalar) vadesiz mevduat hesaplarına benzerler. Herhangi bir getiri söz konusu değildir. Mudi cari hesaptaki mevduatını istediği zaman diliminde çekebilir.

3.1.2. Katılım hesapları / Vadeli mevduat hesapları

Katılma hesapları, ticari bankalardaki vadeli mevduata benzerler. Katılım hesaplarında yatırım amacı ön plandadır ve katılma hesabı sahibiyle kurum arasında o hesap için kâr/zarar ortaklığı bulunmaktadır. Klasik bankalarda vadeli mevduat hesaplarının işletiminde faiz ön plandadır. Bu hesaplarda önceden belirlenen oranlar üzerinden mudiye getiri vaat edilir. Katılım hesaplarında ise; hesap açılırken katılım bankasının daha önce hesap sahiplerine ödediği kâr payı miktarına bakarak tahmin yürütebilir.

Ticari bankaların; merkez bankası kredileri, repo ve ters repo, eurodolar borçlanmalar gibi ayrıca fon toplama enstrümanları bulunmaktadır. Bu yöntemlerin ana yapısı vade ve faiz üzerine kurulur. Diğer bir anlatımla kredi işlemleri ve repo ve ters repoda alım satım taahhütleri ve vade sonunda getiri söz konusudur.

Katılım bankalarının fon toplama yöntemleri islami esaslara dayanır, faiz söz konusu değildir. Katılım bankaları, önceden belirlenmiş projelerin finansmanı için ve münhasıran o işe tahsis edilmek üzere müstakil hesaplarda fon toplamak suretiyle özel fon havuzları oluştururlar. Projenin getirisinden fona aktarılan kısım itibari ile pay edilir.

3.2. Fon Kullandırma Yöntemlerinin Karşılaştırılması

Katılım ve Ticari Bankaların fon kullandırma yöntemlerinin karşılaştırılması şu şekildedir.

3.2.1. Cari hesaplarda / Vadesiz mevduat hesaplarında toplanan fonların kullandırılması

Bu hesaplarda biriken fonlardan katım bankaları kanununda belirtilen oranlarda blokaj ayrıldıktan sonra geri kalan bölümünün % 50'si gerçek ve tüzel kişilere bir yıldan uzun vadeli olarak, geri kalan kısmı en çok bir yıl vadeli olmak üzere ticari işleri finanse etmek için kullanılabilir.

Ticari bankalarda ise cari hesaplarda toplanan fonların kullanımında cari hesap kredileri gibi işletmelerin çalışma sermayesinin finansmanında kullanılan kısa vadeli nakdi kredi niteliğinde kredi kullandırmaları bulunmaktadır. Bu hesaplardan kullanılan kredilerin yıllık bazda kapatılması ve işletilen faizin dönem sonu itibari ile hesaplanıp kapatılması mümkündür. Müşterilerin kısa vadeli finansman ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmaktadır.

3.2.2. Katılma hesaplarında / Vadeli mevduat hesaplarında toplanan fonların kullanımı

Katılma hesaplarında biriken fonların TCMB'nca belirlenen kısmının ayrılmasının ardından kalan kısmı üretim desteği, bireysel finansman desteği, kâr zarar ortaklığı yatırımı, finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin alım satımı yöntemlerden her hangi biriyle gerçek ve tüzel kişilere ticaret ve yatırımların finansmanı amacıyla kullandırılır. Gerçek ve tüzel kişilere bu yöntemlerle kullandırılmayan ve dolayısıyla atıl kalan katılma hesabı fonları bankalarda mevduat olarak tutulabilir. Alternatif yöntemlerden birkaçıdır. Ticari bankalarda buna benzer bir işlem yoktur.

3.2.3. Mudaraba

Taraflardan birinin sermaye diğerinin de emeğini ortaya koyarak kurmuş oldukları güvene dayalı bir ortaklık olan mudaraba, özel sektörün kredi ihtiyağını karşılamak üzere kurulan ortaklık şeklidir. Mudaraba İslami prensiplere de uyan güçlü bir mekanizmadır. Sermaye ve emek sahibini bir araya getirir. Alternatif bir yöntemdir. Kullanılabilirliği yüksek bir enstrümandır.

3.2.4. Muşaraka

Muşaraka, bir işletmenin sermayesine katılma, şirkete ortak olmadır. Bu faaliyet türü, esas olarak hem sermayede hem de yönetiminde ortaklığı öngörür. Sermayedar (banka), bir işletmeye sermaye koyar, ortak olur, kâr veya zararı paylaşır. muşaraka hem sermayedarın hem de girişimcinin (emek sahibinin) etkin olduğu bir ortaklıktır. Finansman sıkıntısı düşünüldüğünde olumlu bir alternatif enstrümandır.

3.2.5. Murabaha

Murabaha; işletmenin (kredi müşterisi) ihtiyaç duyduğu her türlü emtia, gayrimenkul ve hizmet bedellerinin katılım bankasınca işletme adına satıcıya ödenmesi ve bunun karşılığında işletmenin borçlandırılması işlemidir. Bu işlemde katılım bankası müşterilerinin isteği üzerine, müşteri adına mamul, yarı mamul veya hammadde alımlarını üstlenirler. Malın müşteriye satış fiyatı, alış fiyatına belirli bir kr eklenerek bulunur. Alternatif bir finansman yöntemidir. Peşin alınamayan malın banka aracılığı ile alınmasını sağlar.

3.2.6. Taksitli satış / Mal karşılığı kredi

Üretim faaliyetinde kullanılacak bir malın, üretici firmaya taksitle satılması işlemidir. Taksitli satış fiyatı peşin satış fiyatından daha yüksek olarak belirlenmektedir. Mal karşılığı krediye benzer. Burada demenin taksitle yapılması müşteriyi finansal anlamda rahatlatmak amaçlanır. Müşterinin taksitleri ödemekte zorlanması ve gecikme durumlarında yeni bir ödeme planı yapılabilir. Faiz söz konusu değildir.

3.2.7. Kira akdi-icara / Leasing

Katılım bankalarınca geliştirilmiş orta ve uzun vadeli ortaklıklar için uygun bir islami ortaklık düzenidir. Sermaye kiralaması olarak da adlandırılabilir olan finansal kiralama, uzun süreli bir finans sözleşmesi niteliği vardır. Üç taraflıdır. Üçüncü taraf olan kiraya veren kişiye de finansman kolaylığı sağlanmaktadır. Yatırım yapmak isteyen işletme kendi sınırlı imkânlarını kullanmak yerine bu işle uğraşan finans kurumuna başvurarak ihtiyaç duyduğu malların kurumca satın alınıp kendisine kullandırılmasını ister. İcara da ise; icar genel anlamda bir mülk veya makinenin kiraya verilmesidir. İslam bankacılığında icar ise, bankanın bir malı satın alıp ve bu malın mülkiyeti kendisinde kalmak üzere fon kullanana kiraya verilmesi işlemidir.

İcara, leasing ile benzer görünmekte ise de farklıdır. Leasing hem bir kiralama hem de bir ortaklıktır. Aynı zamanda kira müddeti sonunda satış da söz konusudur. Oysa icara sadece bir kiralama olayından ibarettir.

3.2.8. Döviz alım-satımı

Uluslararası banka piyasalarından, nakit karşılığı, kararlaştırılan bir tarihte ve belirlenen bir geri satış fiyatı üzerinden iade etmek koşulu ile döviz satın alınması veya ileri ki bir tarihte satış anında belirlenen bir fiyat üzerinden geri satın alma taahhüdü ile nakit karşılığı döviz satılmasıdır.

3.2.9. Mal karşılığı olan vesaik'in alım-satımı yoluyla fon kullandırma / Mal karşılığı kredi

Taraflar arasında dış ticaret ve kambiyo mevzuatı çerçevesinde, katılım bankaları ile fon kullanan arasında düzenlenecek yazılı bir sözleşme dahilinde, mal karşılığı vesaik karşılığında fon kullandırılması işlemidir. Burada sözleşmeye istinaden, mal karşılığı vesaikin, katılım bankaları tarafından peşin satın alınması ve vadeli olarak fon kullanana daha yüksek bir fiyattan satılmasıdır. bu usul "üretim desteği sağlama" usulüne benzemektedir. Aradaki fark fonun dış ticaret finansmanı için kullandırılmasıdır. İsim olarak ticari bankaların mal karşılığı kredilerine benzese de farklılıkları mevcuttur.

Ticari bankaların mal karşılığı kredi işlemlerinde ise sanayi hammadde ve mamul maddeleri, tarım ürünleri yada ticari malların bankaca rehin alınması suretiyle açılan kredilerdir. Kredinin şartları bir sözleşme ile belirlenir ve banka tarafından müşterisinden bir “rehin bordosu” alınır.

3.2.10. Akreditif işlemleri

Katılım bankaları müşterileri lehine harici garanti vermek, müşterilerinin dış ticaret işlemlerine aracılık etmek ve bu bağlamda akreditif açmak gibi bankacılık hizmetlerini de gerçekleştirirler. Müşterilerine akreditif belgeleri karşılığı fon kullandırabilirler. Bu fon kullanımı sonucu doğacak kâr veya zarar fon hangi vade dilimine ait kaynaktan verilmişse o hesaba işlenir. Bu tür fon kullandırmada, katılım bankaları konşimentoyu satın almakta; fon kullanan ise konşimentoyu sattığı anda, ileriki belli bir tarihte ödenmek üzere, konşimentoyu satış fiyatından daha yüksek bir fiyattan geri satın almaktadır. Bu işlemleri ticari bankalarda yapabilmektedirler.

3.2.11. Teminat mektupları

Teminat mektubu, resmi daire ve kuruluşlara, özel teşekküllere veya kişilere hitaben belli bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesinin, belirtilen şartlar içinde yerine getirileceğinin taahhüdü, bu taahhüdün yerine getirilmemesi halinde işi yüklenenin tazminat olarak ödemesi gereken belli bir meblağın banka tarafından muhataba ödeneceğine dair garanti verilmesidir.

Teminat mektupları, ticari bankalarda olduğu gibi katılım bankalarının da yurtiçinde ve yurt dışında bulunan gerçek ve tüzel kişiler lehine bir malın teslimi, bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi ve benzer konularda muhatap kuruluşa verdikleri ve söz konusu işin yerine getirilmemesi durumunda mektup tutarının ödenmesi taahhüdünü içeren garanti belgeleridir. Teminat mektubu vermekle, banka kasasından mektubun verildiği anda herhangi bir nakit çıkmamaktadır. Bu nedenle teminat mektupları, kısa vadeli gayri nakdi krediler gurubuna girmektedir.

3.2.12. Ticari senetler ve çekler

Fon kullandırma yöntemlerinden olan ticari senetler ve çeklerin işleyişi şu şekildedir.

3.2.12.1. Ticari senetler

Katılım bankalarının senet tahsiline aracılık hizmetleri, gerçek kişi müşterilerin ve her türlü ticari ortaklık, kooperatif, dernek vb. kuruluşlar tarafından hazırlanan ve bunların başka şahıslardan olan alacaklarını ispatlayan kıymetli evrak niteliğini haiz senet bedellerinin borçlulardan tahsil edilerek sahibine ödenmesidir. Senetlerin bu amaçla muameleye alınmasına “senet tahsil işlemi”, bu senetlere de tahsil senetleri denmektedir. Senet tahsili işlemlerinde bankaların kullanılması, tahsil işleminin bankalar vasıtasıyla daha kolay yapılması ve ayrıca senedin vadesinde tahsil edilememesi halinde yasal yollardan takibinde de bankaların müşterilerine yardımcı olması gibi amiller rol oynamaktadır.

Ücret karşılığında senetlerin borçlulardan tahsil edilerek, beledini senedi tahsile veren müşteriye ödenmesinden ibaret olan tahsil işlemi, bankacılık yönünden de risksiz ve verimli bir hizmettir. Katılım bankası, yapılan bu tahsil işlemi karşılığında masraf ve komisyon geliri elde etmektedir. Bankanın buradaki sıfatı komisyoncu olarak tavsif edilebilecek ve aradaki ilişki komisyon sözleşmesiyle açıklanabilecektir.

Katılım bankaları da, “üretim desteği” yoluyla fon kullandırmalarda, müşteriden teminat olarak senet alabilmekte, daha sonra da bu senetlerin tahsiline aracılık yapmaktadırlar. Aradaki tek fark, bankaların bu senetleri reeskonta verebilmelerine karşılık, katılım bankalarının bu işlemi yapmamalarıdır.

3.2.12.2. Çek

Çekin hem kullananlar hem banka hem de milli ekonomi bakımından birçok yararları mevcuttur. Bu nedenle uygulamada çek kullanımı son derece yaygındır. Katılım bankaları ve ticari bankalar müşterilerine çek kullandırımı ve çek tahsili şeklinde işlemler yapmaktadırlar.

3.2.13. Sukuk (Kira sertifikası)

Sukuk, diğer senetlerden farklı olarak varlığa dayanmak zorundadır. Ticari bir değer ifade eden varlıkların (gayrimenkullerin) menkul kıymetleştirilerek kira sertifikaları aracılığıyla alım ve satımıdır. Bu işlem sonucunda sertifika sahipleri gayrimenkulden elde edilecek olan her türlü kira vb. gelire ellerindeki sertifikalar nispetinde ortak olmaktadır. Ortada gelir potansiyeli mevcuttur ve yatırımcı bunu satın almaktadır. Aynı zamanda yatırıma konu olan varlık üzerinde mülkiyet hakkı da doğurmaktadır. Bu, sukuku geleneksel bonolardan farklılaştıran özelliktir. Geleneksel bonolar faiz taşıyan menkul kıymetlerden oluşurken, sukuklar temel olarak sahiplik hakkından oluşan yatırım sertifikalarıdır. Dünyada hem gelişmiş hem de gelişmekte olan birçok ülkede kira sertifikaları ihraç edilmektedir. Murabaha veya mşareka yöntemiyle menkul kıymetleştirilen sukuk çeşitlerinde anapara ile gelir yatırımcılara garanti edilmez ve kâr payı önceden belirlenen oranlarda paylaşılır.

İşlami esaslara dayalı faizsiz ürün tercih eden yatırımcılara sermaye piyasalarında alternatif sabit getirili bir ürün sunmaktır. Kira sertifikaları, uluslararası piyasadaki sukukun sermaye piyasalarımız için uyarlanmış halidir. Klasik bankacılıkta bu tür bir enstrüman mevcut değildir.

4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KATILIM BANKALARININ VE TİCARET BANKALARININ FON SAĞLAMA VE KULLANDIRMA YÖNTEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kâr ve zarar ortaklığı esasına göre faaliyet gösteren kuruluşlar dünyanın çeşitli ülkelerinde sağlam çalışma prensipleri sayesinde güvenilirliklerini ispat etmektedir. Bu tür kuruluşlar gerek Türkiye’de gerekse diğer bölge ve ülkelerde ortaya çıkan krizlerden daha az etkilenmekte ve faaliyeti sona eren birçok mali kuruluşa nazaran hayatta kalmayı başarmaktadırlar. Bunun en somut örneği uzak doğu ülkelerinde 1997 yılında patlak veren kriz sırasında görülmüştür. Bu bölgelerde birçok banka krize dayanamayıp kapandığı halde katılım bankası benzeri kurumlar ayakta kalmayı başarmışlardır.

Türkiye’de Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizinden sonra 20’den fazla bankanın faaliyetine uğradıkları büyük zararlar nedeniyle son verilmiş ve bu bankalar mevduata verilen sınırsız devlet güvencesi nedeniyle kamunun üzerine önemli miktarda mali yük yüklemişlerdir. Katılım bankaları ise krizler sırasında, %50’yi bulan fon çekilişine rağmen devlet garantisi olmadığı halde bir tanesi hariç varlıklarını sürdürebilmişlerdir.

Katılım bankaları faizsiz enstrümanlarla faaliyet gösterdikleri için krizde kur ve faiz riski üstlenmemekte piyasa ve kredi riskine maruz kalmaktadırlar.

Çalışma yöntemleri gereği fon kullandırırken gerçek ekonomik faaliyetleri finanse etmektedirler. Kredinin, kredi kullanan işletme yerine mal tedarik edilen satıcılara ödenmesi nedeniyle verilmiş amacı dışında, riskli, spekülasyon ve verimsiz işlerde kullanımı önlenmektedir. Nitekim bankalarda sorunlu kredilerin daha yüksek oranlarda olmasının önemli bir nedeni, alınan kredilerin bir bölümünün verilmiş amacı dışında, riskli ve spekülasyon işlerde kullanılması ve finansman tekniğine aykırı olarak kısa vadeli kredilerle yatırım yapılmasıdır. Katılım bankalarında kredinin işlem bazında ve kurumun kontrolü altında kullandırılması, ayrıca kredinin krediyi kullanan işletme yerine satıcıya ödenmesi söz konusu olumsuzlukları büyük ölçüde önlemektedir.

Katılım bankaları kısa vadeli olarak topladıkları fonları kısa vadeli ekonomik faaliyetlerin finansmanında kullanılmaktadır. Bu durum, bilançonun aktif ve pasifi arasında vade uyumu sağlamaktadır. Böylece likidite riskine maruz kalmamaktadırlar. Bu

kurumlar 1 yıldan uzun vadeli yatırım kredisi taleplerini kendi bünyelerinde bulunan finansal kiralama enstrümanı ile karşılamakta ve böylece bütün kredileri kredi tekniğine uygun olarak kullanılmaktadır. Bu durum likidite riskini önlediği gibi işletmelerin, kullandıkları kredilerin taksitlerini faaliyetlerinden elde ettikleri fonlarla ve nakit akışına uygun olarak ödemelerine imkan vermektedir. Bu tür çalışma yöntemleri sayesinde katılım bankaları kriz zamanında bazı kısa vadeli fonları tahsil ederek tasarruf sahiplerinin yoğun taleplerini karşılayabilmektedirler.

Banka mevduatlarına uygulanan 50.000 TL devlet garantisi aynı sektörde faaliyet gösteren katılım bankaları için haksız rekabet oluşturmaktadır. Bu nedenle bu kurumlar istenen düzeyde gelişmemektedir. Her ne kadar katılım bankalarına yatırılan gerçek kişilere ait tasarruflar belirli bir limite kadar Katılım Bankaları Birliği nezdinde faaliyete geçen Güvence Fonu kapsamına alınmış ise de bankalardaki güvence psikolojik olarak daha etkili olmaktadır. Diğer taraftan katılım banka sistemindeki güvence fonunun kaynaklarının ihtiyacı karşılayamaması durumunda bakiyenin diğer katılım bankalarından karşılanacak olması ve aralarında bir müteselsil kefalet sistemi oluşturulması mali bünyesi sağlam olan katılım bankalarının da riske atılmasına neden olmaktadır.

Faizsiz finans sistemi, çeşitli dini ve ekonomik sebepler yüzünden doğmuştur ve faizin, ticari işlemlerde yüksek oranda belirsizlik içeren faaliyetlerin, kumar ve haram kılınmış ürün ve hizmetlerin üretim ve satışının ve gayri ahlaki davranışların yasaklanması temellerine dayanmaktadır. Faizsiz finansmanda, yatırım araçları geleneksel finansal araçlarla aynı veya benzer finansal amaç doğrultusunda meydana gelmekle ve büyük ölçüde eşit olmakla birlikte işlem yapısındaki farklılıklar ve/veya menkul kıymet tasarımı farklı bir değerlendirmeyi gerektirmektedir. Dini nedenli kısıtlamalar, yapılandırılmış finansman yoluyla geleneksel, faize dayalı finansal ürünlerle uyumlaştırmayı gerektirmektedir ve bu şekilde faizsiz finansman yapılandırılmış finansman kapsamına girmektedir.

Faizsiz finans sistemi temel olarak kâr ve zarar ortaklığı ve alım-satım arasındaki fark prensipleri çerçevesinde geliştirilen faizsiz finansman tekniklerini içermektedir. Genişleyen varlık tabanı, güçlü performans, ağırlıklı olarak dini hassasiyete sahip yatırımcıların ötesinde tüm yatırımcılar nezdinde öneminin artması, yeni ve mevcut pazarlarda tekafülün (faizsiz sigortacılık sistemi) artan potansiyeli, İslami fon yönetimi

endüstrisinin güçlü potansiyeli ve kapsamlı İslami finansal altyapının gelişimi gibi bazı önemli gelişmeler küresel finansal sistemde faizsiz finansın artan önemini ortaya koymaktadır.

Proje finansmanı, faizsiz finansman kavramına ve felsefesine oldukça uygun bir fon kullanım alanıdır. Faizsiz finansmanda finansmanı sağlayan tarafın getirisi zamana değil yaratılacak gelire bağlıdır. Projede aktif olarak yer alan finansör aynı zamanda ticari risk de üstlenmektedir. Proje finansmanında gerçek, kullanışlı ve faydalı bir varlık yer almalıdır. Bu da faizsiz finansmanın temelinde yer alan varlığa dayalı iş ve işlem gerekliliğiyle uyumludur. Yine proje finansmanında gereken çeşitli anlaşmalara paralel olarak faizsiz finansmanda da dini kurallara uygun olarak bazı anlaşmaların yapılmış olması gerekmektedir. Bunun neticesinde geleneksel proje finansmanında yapılan bazı uyarlamalarla farklı faizsiz proje finansman yöntemleri geliştirilmiştir. Bu yöntemlerden birisi de sukuktur.

Sukuk, faizsiz finansman alanında en hızlı gelişme kaydeden alanlardan birisidir. Özellikle son on yılda sukuk piyasası devletler ve özel sektör açısından önemli bir fon kaynağı haline gelmiştir. Her ne kadar 2008 yılında ortaya çıkan küresel kriz sukuk ihraçlarını önemli ölçüde etkilese de bu etki kısa süreli olmuştur. Hatta krizin ortaya çıkardığı ağır ekonomik bunalımla birlikte dünya genelinde önemli bir finansal araç haline geldiğini söylemek mümkündür. Faize duyarlı İslam ülkelerinin yanısıra gelişmiş batılı ülkeler tarafından da ihraç edilmekte olan sukuk; reel ekonomiyi finanse etme ve faiz konusunda hassas olan toplumlarda yastık altındaki âtil tasarrufların ekonomiye kazandırılmasında son derece önemli roller ifa etme potansiyeline sahip bir finansal araçtır. Körfez bölgesindeki yüksek refah düzeyi, büyük rezervler ve aşırı likidite nedenlerinden dolayı sukuk piyasasının gelecekte daha büyük hacimlere ulaşması ve daha geniş kesimlere yayılması beklenmektedir. Yatırım projelerinin yanı sıra Körfez merkezli emeklilik fonlarının ve sigorta şirketlerinin artan rollerinin sektöre ivme kazandırması beklenmektedir. Yine Körfez bölgesindeki yatırımcılar açısından dini esaslara uygun yatırım araçları büyük ilgi görmektedir. Portföylerini çeşitlendirmek suretiyle fayda sağlamak isteyen İslami olmayan yatırımcılar açısından da sektöre olan talep hızla artmaktadır. Yatırımcılar açısından sukuka olan talebin belirleyicilerinden birisi de işleme dayanak oluşturan bir varlığın mevcudiyeti ve bu nedenle riskin azalmasıdır. Sukuka olan talep neticesinde, özellikle sukuk çeşitlerine ilişkin olarak faizsiz finansman araçlarında

büyük oranda standartlaşma meydana gelmiştir. Yine finansal kuruluşlar yatırımcıların taleplerini karşılamak üzere farklı finansal araçlar geliştirme arayışına girmişlerdir. Bunun neticesinde, sukuk piyasası, piyasaya yeni giren katılımcılar açısından daha cazip bir hale gelmiş ve bu sayede sukuk talebi artmıştır. Sukuk piyasası günümüzde faizsiz finans sektörünün önemli bir alanını teşkil etmektedir ve yakın gelecekte daha fazla önem kazanması beklenmektedir.

Türkiye'nin kalkınmasında çok önemli yere sahip olan uzun vadeli kaynakların ekonomiye kazandırılması ve yatırım araçlarının çeşitlendirilmesi konularında etkili bir araç olacağı ve ülkemizin kalkınmasına olumlu etkide bulunacağı düşüncesiyle SPK uzun zamandır beklenen düzenlemesini 43 Seri No'lu Kira Sertifikaları Tebliği ile yapmıştır. Özellikle Körfez ülkelerinin fonlarını Türkiye'ye çekmek üzere uygun bir sistemin oluşturulduğu bu düzenleme hem ülke dışı kaynakların çekilmesi hem de sermaye piyasasının yeni bir finansal araç kazanması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, kira sertifikalarının genel olarak düzenlenmesi ve vergisel açıdan ilk etapta bir belirlemenin yapılmamış olması başta birtakım tereddütlere neden olmuştur. Bu konudaki belirsizliğin yanı sıra konuya ilişkin ilk girişimlerin ciddi bir vergi yüküyle karşılaşabileceği endişesiyle düzenleme ilk etapta istenilen sonucu sağlamamıştır. Sonunda sukukun vergisel boyutuna ilişkin bu önemli belirsizlik, 6111 sayılı Kanun'la ortadan kaldırmıştır.

Devlet borçlanma senetlerinin faize dayalı olmaları nedeniyle faizsiz finansman yapısına uygun bir menkul kıymet ihracına ilişkin beklentileri karşılamaya yönelik olarak, T.C.Hazine Müsteşarlığı tarafından 2009 yılı Ocak ayında ihracı gerçekleştirilen ve getirileri KİT'ler içerisinde yer alan Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO), Devlet Malzeme Ofisi (DMO), Devlet Hava Meydanları İşletmeleri (DHMİ) ve Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü'nden (KIYEM) bütçeye aktarılan hasılat paylarına endeksli olan Gelire Endeksli Senet (GES) ihracı gerçekleştirilmiştir. Başlangıçta katılım bankaları tarafından ilgi gören bu senetlerin zaman içinde aslında katılım bankacılığına hitap etmediği ortaya çıkmış ve başta alınan fetva geçerliliğini yitirmiştir. Zaman içerisinde GES'lerin Merkez Bankası nezdinde açık piyasa işlemlerine konu edilebilmesi yönünde katılım bankalarından gelen talepler üzerine açık piyasa işlemleri penceresi açılmakla birlikte fetvayı kaybeden GES'ler katılım bankalarının elinde kalmıştır. Bu şekilde, GES'lerin ilgili fetvayı kaybetmeleri üzerine katılım bankalarının iç piyasada kendilerine göre dizayn edilmiş bir

menkul kıymet ihtiyaçları halen geçerlidir. Bu talebi karşılamaya yönelik olarak 6327 sayılı kanunla 4749 sayılı kanunda yapılan değişiklikle T.C.Hazine Müsteşarlığı'na sukuk muadili kira sertifikası ihraç etme imkanı tanınmıştır. Yapılan değişikliğin amacı, madde gerekçesinde, ülkemizin kalkınma hedefleri ve makro ekonomik dengeler dikkate alınarak, kamu hizmetinin aksatılmaması kaydıyla, kamu finansman araçlarını çeşitlendirmek ve kamu varlıklarını verimli bir biçimde değerlendirmek üzere, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınır ve taşınmazlar ile kullanma, yararlanma, işletme ve sair haklar gibi maddi olmayan varlıkları kullanmak suretiyle yurtiçi ve yurtdışı piyasalarda kira sertifikası ihracına imkan sağlanması olarak belirtilmektedir. Kanunun gerekçesinde belirtildiği üzere, ülkemizin ihtiyaç duyduğu finansmanın kaynaklarının çeşitlendirilmesi, alternatif finansman kaynaklarına ve ürünlerine imkân tanınması aynı zamanda mali istikrara katkıda bulunacaktır.

Önümüzdeki dönemde, ihraççıların ve yatırımcıların kriz sonrası değişen talepleri neticesinde sukuk piyasasının daha da büyümesi beklenmektedir. Sukuk yapısında sağlanacak standartlaşma, araç çeşitliliğinin sağlanması ve sukuk piyasasının daha organize bir hal alması bu büyümeye olumlu katkı sağlayacak; sukuk yapısı tam olarak oturacaktır. Şirketler, devletler ve uluslar arası kuruluşlar bazında sukuk ihracı artacak ve bu gelişmeler neticesinde sukuk piyasası daha organize bir hale gelecek, araç bazında standartlaşma artacak ve yapının tam anlamıyla oturmasıyla ihraççıların daha geniş bir fon havuzundan fayda sağlanması imkânı sağlanacaktır. Türkiye açısından konuyu değerlendirdiğimizde sukuk ihracı bakımından henüz yeterli bir seviyeye ulaşıldığını söylemek mümkün değildir. Bu durum, yasal altyapıya bağlanabilse de son düzenlemelerle konuya ilişkin yasal altyapı büyük ölçüde tamamlanmıştır. Küresel kriz sonrası azalan maliyeti ve sukuka olan artan talep, sukuku hem kamu sektörü hem özel sektör açısından cazip bir finansal kaynak haline getirmektedir. Yine elindeki atıl sermayeyi faiz hassasiyeti nedeniyle üretken olmayan yatırımlara yönlendiren yatırımcı kesimin hassasiyetlerini karşılayacak bu finansal araç yoluyla üretken olmayan yatırımların ve yastık altı olarak tabir edilen tasarrufların üretken yatırımlar yoluyla ülke ekonomisine kazandırılması mümkün olacak ve bu şekilde hem tasarruf açığı olan üretken kesimin hem tasarruf fazlası olan kesimin ihtiyaçları karşılanacağından toplam fayda maksimize edilecektir. Bu durum, kalkınma hedefleri dikkate alındığında Türkiye açısından sukuk ihracının önemini ortaya koymaktadır.

Örnekler ile Türkiye ve dünyadaki sukuk ihraçlarının tabloları aşağıdaki gibidir.

Çizelge 4.1. Ülkelere göre dağıtılmış yurtdışı sukuk ihraçları

2001-2013 ARASI ÜLKELERE GÖRE DAĞITILMIŞ YURTDIŞI SUKUK İHRAÇLARI			
Asya Ve Uzak Doğu	İhraç Adedi	Miktarı (Milyon USD)	Toplam İçindeki Oran (%)
Malezya	19	9.677	12,4%
Endonezya	4	3.131	4,0%
Pakistan	1	600	0,8%
Singapur	2	319	0,4%
Hong Kong	2	196	0,3%
Japonya	3	190	0,2%
Toplam	31	14.113	18,0%
Orta Doğu	İhraç Adedi	Miktarı (Milyon USD)	Toplam İçindeki Oran (%)
Bahreyn	93	6.780	8,7%
Katar	9	7.685	9,8%
Suudi Arabistan	15	9.990	12,8%
Birleşik Arap Emirlikleri	50	34.536	44,1%
Kuveyt	13	2.127	2,7%
Toplam	180	61.118	78,0%
Afrika	İhraç Adedi	Miktarı (Milyon USD)	Toplam İçindeki Oran (%)
Sudan	1	130	0,2%
Toplam	1	130	0,2%
Avrupa ve Diğerleri	İhraç Adedi	Miktarı (Milyon USD)	Toplam İçindeki Oran (%)
Türkiye	3	1.950	2,5%
Almanya	1	55	0,1%
İngiltere	3	282	0,4%
Fransa	1	1	0,0%
Amerika Birleşik Devletleri	2	600	0,8%
Kazakistan	1	77	0,1%
Toplam	11	2.965	3,8%
GENEL TOPLAM	223	78.326	100%

Çizelge 4.2. Ülkelere göre dağıtılmış yurtiçi sukuk ihraçları

2001-2013 ARASI ÜLKELERE GÖRE DAĞITILMIŞ YURTIÇİ SUKUK İHRAÇLARI			
Asya Ve Uzak Doğu	İhraç Adedi	Miktarı (Milyon USD)	Toplam İçindeki Oran (%)
Malezya	3.026	314.820	79,8%
Endonezya	146	12.029	3,1%
Pakistan	43	6.045	1,5%
Brunei Darü's Selam	84	3.929	1,0%
Singapur	5	192	0,0%
Hong Kong	0	0	0,0%
Japonya	0	0	0,0%
Toplam	3.304	337.015	85,5%
Orta Doğu	İhraç Adedi	Miktarı (Milyon USD)	Toplam İçindeki Oran (%)
Bahreyn	173	5.675	1,4%
Katar	3	9.548	2,4%
Suudi Arabistan	26	18.712	4,7%
Birleşik Arap Emirlikleri	13	8.218	2,1%
Kuveyt	1	332	0,1%
Ürdün	1	119	0,0%
Yemen	2	253	0,1%
Toplam	219	42.857	10,9%
Afrika	İhraç Adedi	Miktarı (Milyon USD)	Toplam İçindeki Oran (%)
Sudan	22	13.214	3,4%
Gambiya	104	78	0,0%
Toplam	126	13.292	3,4%
Avrupa ve Diğerleri	İhraç Adedi	Miktarı (Milyon USD)	Toplam İçindeki Oran (%)
Türkiye	1	905	0,2%
Almanya	1	123	0,0%
İngiltere	0	0	0,0%
Fransa	0	0	0,0%
Amerika Birleşik Devletleri	1	167	0,0%
Kazakistan	0	0	0,0%
Toplam	3	1.195	0,3%
GENEL TOPLAM	3.652	394.359	100%

Çizelge 4.3. Ülkelere göre dağıtılmış toplam sukuk ihraçları

2001-2013 ARASI ÜLKELERE GÖRE DAĞITILMIŞ TOPLAM SUKUK İHRAÇLARI			
Asya Ve Uzak Doğu	İhraç Adedi	Miktarı (Milyon USD)	Toplam İçindeki Oran (%)
Malezya	3.045	324.497	68,6%
Endonezya	150	15.160	3,2%
Pakistan	44	6.645	1,4%
Brunei Darü's Selam	84	3.929	0,8%
Singapur	7	511	0,1%
Hong Kong	2	196	0,0%
Japonya	3	190	0,0%
Toplam	3.335	351.128	74,3%
Orta Doğu	İhraç Adedi	Miktarı (Milyon USD)	Toplam İçindeki Oran (%)
Bahreyn	266	12.455	2,6%
Katar	12	17.233	3,6%
Suudi Arabistan	41	28.702	6,1%
Birleşik Arap Emirlikleri	63	42.754	9,0%
Kuveyt	14	2.459	0,5%
Ürdün	1	119	0,0%
Yemen	2	253	0,1%
Toplam	399	103.975	22,0%
Afrika	İhraç Adedi	Miktarı (Milyon USD)	Toplam İçindeki Oran (%)
Sudan	23	13.344	2,8%
Gambiya	104	78	0,0%
Toplam	127	13.422	2,8%
Avrupa ve Diğerleri	İhraç Adedi	Miktarı (Milyon USD)	Toplam İçindeki Oran (%)
Türkiye	4	2.855	0,6%
Almanya	2	178	0,0%
İngiltere	3	282	0,1%
Fransa	1	1	0,0%
Amerika Birleşik Devletleri	3	767	0,2%
Kazakistan	1	77	0,0%
Toplam	14	4.160	0,9%
GENEL TOPLAM	3.875	472.685	100%

5. SONUÇ

Son yıllarda dünya genelinde önemli bir finansal araç haline gelen sukuk, işlem hacmindeki yükseliş trendiyle önemini gittikçe artırmaktadır. Geleneksel borç enstrümanlarına alternatif olan sukuk, çokuluslu firmaların yanı sıra hükümetlerce de finansal piyasalardan borçlanma amaçlı kullanılmaktadır.

Sukuk uygulamasını ülkemizde yaygınlaşmasıyla, hiç şüphesiz yapılacak sukuk ihraçlarının faize hassas bir kısım atıl fonların uzun vadeli kaynağa dönüştürülebilmesine olanak sağlayacaktır. Diğer bir deyişle yastık altı birikimlerin ekonomiye girmesine bir alternatif olacaktır. Türkiye'nin dünyada uygulanan sukuk örneklerini uygulamaya başlaması ekonomi ve cari açığın azalmasına katkıda bulunacaktır. Uluslararası finansal piyasalardan para akışına olanak sağlayacaktır. Özellikle faiz hassasiyeti olan körfez sermayesinin ekonomiye kazandırılmasında önemli bir alternatif olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbulak, Y. ve Özgüç, E. (2004, Kasım-Aralık). Alternatif Finansman Yöntemi Olarak İslami Finansal Araçlar ve Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler. *Aktive Bankacılık ve Finans Dergisi*, 39, 3.
- Akgüç, Ö. (1992). *100 Soruda Türkiye’de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek yayınevi.
- Akın, C. (1986). *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, Ankara: Kayıhan Yayınevi.
- Aktepe, İ. E. (2010). *İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık*. Erkam Matbaası. İstanbul.
- Altan, M. (2001, Ekim). “Bankacılık” “Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından”, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Altaner, S. (2002), *Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Sektörü İçindeki Yeri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Arabacı, N. (2007). *Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Aypek, N. (1988). *Türk Sermaye Piyasasında Özel Finans Kurumlarının Yeri ve İşleyişi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master Tezi, Ankara.
- B.D.D.K. “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş Ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik” 20 Haziran 2003 Tarihli Resmi Gazete Sayı: 25144.
- B.D.D.K, 4389 sayılı Bankalar Kanunu, www.bddk.org.tr.
- B.D.D.K, *Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik*, 20 Haziran 2003 Tarihli Resmi Gazete.
- B.D.D.K. “ÖFK’lerinin Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik”, 20.09.2001 tarih ve 24529 sayılı Resmi Gazete.
- Barlas, N. (1986). *Türk Hukuk Sisteminde Banka Teminat Mektupları*, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.
- Battal, A. (1989). *Özel Finans Kurumları*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Bayındır, S. (2005). *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*, İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Bayındır, S. (2009). *Katılım Bankacılığı İçin Yeni Bir Ürün Olarak Mal (Emtia) Vadeli İşlem Sözleşmeleri ve Fıkhi Açından İncelenmesi*, Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

- Durmuş, A. (2010). Modern Bir Finansal Araç Olarak Sukûk Ve FikhîAçıdan Tahlîli, (Ed.) Köse, S., *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* - İslam İktisadı Özel Sayısı içinde, Mehîr Vakfı, Konya.
- Günel, V. (1984). *Özel Finans Kurumları*, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yay.
- Güneş, A. (2002). *Özel Finans Kurumlarının Performans Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- İnternet: Hazine, <http://www.hazine.gov.tr> adresinden 20 Eylül, 2012’de alınmıştır.
- İnternet: Kuveyt Türk, <http://www.kuveytturk.com.tr> adresinden 18 Mayıs 2013’de alınmıştır.
- İnternet: Türkiye Bankalar Birliği, <http://www.tbb.org.tr/asp/bankalar1.asp> 08/5/2004 tarihi itibariyle, s. 41.
- İnternet: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, www.tkbb.org.tr adresinden 08 Ocak 2013’de alınmıştır.
- Karapınar, A. (2003). *Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları*.
- Mütteki, S. (1990). *Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Hizmetleri Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir.
- Öçal, T. ve Çolak, Ö. F. (1999). *Finansal Sistem ve Bankalar*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Özdemir, F. S. ve Özulucan, A. (2010). *Katılım Bankacılığı*, İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- Özsoy, İ. (1997). *Özel Finans Kurumları*, İstanbul: Asya Finans Kültür Yayınları.
- Özsoy, Ş. (2012). *Sağlam Bankacılık Modeli İle Katılım Bankacılığına Giriş*, İstanbul: Kuveyt Türk Katılım Bankası.
- Öztan, F. (2002). *Kıymetli Evrak Hukuku*, 4. Bası, Ankara: Turhan Kitapevi, s.214-215.
- Parasız, İ. (1997, Ekim). Para Banka ve Finansal Piyasalar Teori ve Politika, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Parasız, İ. (2000). “Modern Bankacılık” “Teori ve Uygulama”, İstanbul: Banksis Yayınları.
- Pınar, M. C. (1968). *Kredi Analizi (Kısa Süreli)*, İstiklal Matbaası İzmir.
- Saripudin, K. N., Mohamad, S., Razif, N. F. M., Andullah, L. H. ve AbdulRahman, N. N. (2012). *Case Study on Sukuk Musharakah Issued in Malaysia*, Middle-East Journal of Scientific Research 12(2), Kuala Lumpur.
- Söyler, İ. (2012). Kira Sertifikalarına Yönelik Vergisel Teşvikler, *Vergi Raporu Dergisi*.
- Sungur, T. (1988). *Banka Tekniği*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Olgaç Matbaası, Ankara.

- Şakar, H. (2000, Temmuz). *Genel Bankacılık Bilgileri*, İstanbul: Bileşim Yayıncılık.
- Takan, M. (2002, Kasım). *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tunay, K. B. (2005). *Finansal Sistem Yapısı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi*, İstanbul: Birsen Yayınevi.
- Usta, M. (1992, Subat). *Teminat Mektupları*, Pamukbank TAS, Eğitim Böl. Yayını, II. Baskı.
- Yakar, S., Kandır, S. Y. ve Önal, Y. B. (2013). *Yeni Bir Finansman Aracı Olarak "Sukuk-Kira Sertifikası" ve Vergisel Boyutunun İncelenmesi*, Bankacılar İstanbul.
- Yazgan, T. *Bankacılığa Giriş ve Temel Bankacılık İşlemleri*, www.goecities.com/uretkenogrenciler/yazi/html adresinden 18 Mayıs 2013'de alınmıştır.
- Yılmaz, N. *Uluslararası Bankacılıkta Sermaye Yeterliliği ve Türkiye*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İktisat Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Yüksel, A. S. (2004). *Bankacılık Hukuku ve İşletmesi*, İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Yüksel, A. S., Yüksel, A. ve Yüksel, Ü. (2002). *Banka Yönetimi El Kitabı*, İstanbul: Alfa Yayınları

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : GÜLER Ramazan
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 10/08/1980 - Bala
Medeni hali : Evli
Telefon : 0533 220 36 38
Faks :
e-mail : gulerrmzn@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi	
Lisans	Dumlupınar Üniversitesi	2003
Lise	Trabzon Lİsesi	1997

GAZİ GELECEKTİR..

